

Tartu Ülikool
Loodus- ja täppisteaduste valdkond
Matemaatika ja statistika instituut

Teele Viliberg

EESTIS ELAVATE INIMESTE VÄÄRTUSHINNANGUD

Matemaatilise statistika eriala
Bakalaureusetöö (9 EAP)

Juhendaja Mare Vähi

Tartu 2019

Eestis elavate inimeste väärtushinnangud

Bakalaureusetöö

Teele Viliberg

Lühikokkuvõte. Selle bakalaureusetöö eesmärk on kirjeldada ja võrrelda Eestis elavate inimeste väärtushinnanguid 2006. ja 2016. aastal. Samuti püütakse töös leida seoseid inimesi kirjeldavate taustatunnuste (nt sugu, vanus) ja väärtuste, mida nad oluliseks peavad, vahel. Kasutatud on 2006. ja 2016. aastal Eestis läbi viidud Euroopa Sotsiaaluuringu andmeid. Analüüsi läbiviimiseks on moodustatud sagedustabelid ja teostatud klasteranalüüs. Andmete korrigeerimiseks, analüüsimiseks ning illustratiivsete jooniste tegemiseks on kasutatud rakendustarkvara SAS.

CERCS teaduseriala: P160 Statistika, operatsioonianalüüs, programmeerimine, finants- ja kindlustusmatemaatika

Märksõnad: Andmeanalüüs, klasteranalüüs, Euroopa Sotsiaaluuring

Values of people living in Estonia

Bachelor's thesis

Teele Viliberg

Abstract. The aim of this Bachelor's thesis is to describe and compare the values of people living in Estonia in 2006 and 2016. Connections between people's values and their characteristics (i.e gender, age) are also looked for. The thesis is based on the data collected in European Social Survey that was conducted in Estonia in 2006 and 2016. Frequency tables and cluster analysis are used to analyze the data. Programming language SAS is used for adjusting and analyzing the data and making illustrative charts.

CERCS research specialisation: P160 Statistics, operations research, programming, actuarial mathematics

Keywords: Data analysis, cluster analysis, European Social Survey

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
ANDMESTIK	5
METOODIKA	10
ANALÜÜS	12
Vastajate üldine jaotus 2006. aasta uuringus	12
Vastajate üldine jaotus 2016. aasta uuringus	14
2006. ja 2016. aastal uuringus osalenute väärtushinnangud.....	16
Klasteranalüüsi läbiviimine	18
2006. aastal osalenute kirjeldus klastrite kaupa	20
<i>Esimene klaster</i>	20
<i>Teine klaster</i>	21
<i>Kolmas klaster</i>	25
<i>Neljas klaster</i>	27
2016. aastal osalenute kirjeldus klastrite kaupa	31
<i>Esimene klaster</i>	31
<i>Teine klaster</i>	31
<i>Kolmas klaster</i>	35
<i>Neljas klaster</i>	39
JÄRELDUSED	43
KOKKUVÕTE	45
KASUTATUD KIRJANDUS	46
LISAD	47
LISA 1. Väidete vastuste üldine jaotus	47
LISA 2. Väidete vastuste jaotus klastrite kaupa	54

SISSEJUHATUS

Väärtustel on väga suur roll meie elu kui terviku kujunemisel. Igal inimesel on oma arvamus, oma tõekspidamised, oma väärtused – mõni peab olulisimaks perega koosviibimist, mõni sõpradega lõbutsemist, mõni üksinda olemist ja rahu nautimist; mõni kallite asjade omamist, mõni seikluste ja elamuste rohkust; mõni ise oma saavutuste üle uhkust tundmist, mõni teiste poolt tunnustatud olemist. Väärtustest lähtuvalt kujunevad inimeste käitumismustrid ja eesmärgid, mille poole püüeldakse. Millised aga on inimesed Eestis – mida peavad nad oluliseks ja millised on nende väärtushinnangud?

Käesoleva bakalaureusetöö peamine eesmärk ongi kirjeldada Eesti inimeste väärtushinnanguid 2006. ja 2016. aastal ning leida erinevusi inimeste väärtushinnangutes nende kahe aasta võrdluses. Samuti püütakse töös leida seoseid inimeste väärtushinnangute ja inimesi kirjeldavate tunnuste vahel – nt kas tahe olla edukas ja teiste poolt tunnustatud kirjeldab enam naisi või mehi.

Töös kasutatud andmed on osa 2006. ja 2016. aastal läbi viidud mahukast Euroopa Sotsiaaluuringust, kus ühe osana käsitleti väärtushinnanguid. Kasutatud on ka vastajat kirjeldavaid taustatunnuseid: sugu, vanust, haridust, piirkonda, elukohta, hinnangut enda õnnelikkusele, peamist kodust keelt ja seda, kas vastaja on Eesti kodanik või mitte. Analüüsimiseks on moodustatud erinevad sagedustabelid ja läbi viidud klasteranalüüs.

Töö põhiosa on jaotatud neljaks. Esimeses osas antakse ülevaade töös kasutatud andmetest, teises osas kasutatud meetodikast. Kolmandas ehk analüüsisosas kirjeldatakse vastajate üldist jaotust taustatunnuste põhjal ja nende väärtushinnanguid nii 2006. kui 2016. aastal, samuti jaotatakse vastajad klastriteks ja kirjeldatakse klastreid nii taustatunnuste kui väärtushinnangute põhjal. Töö neljandas osas tuuakse välja analüüsi põhjal tehtud järeldused.

ANDMESTIK

Töös kasutatud andmestikud on osa Euroopa Sotsiaaluuringu andmetest, mis on kõigile vabalt kasutamiseks ja allalaadimiseks. Selles töös on põhinetud 2006. ja 2016. aasta uuringu tulemustele [1 ja 2]. Andmed on kättesaadavad näiteks Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi veebilehelt, kus on otseviited Euroopa Sotsiaaluuringu ametlikule veebilehele, mille kaudu saab andmed vajalikus formaadis (SAS, SPSS või STATA) alla laadida. Konkreetsetes töös on kasutatud SAS-formaadi andmeid.

Euroopa sotsiaaluuring

Euroopa Sotsiaaluuring (*ESS – European Social Survey*) on rahvusvaheline uuring, mida on läbi viidud alates 2001. aastast [3]. See viiakse läbi iga kahe aasta tagant rohkem kui 30 Euroopa riigis [3]. Uuringus käsitletakse peamiselt inimeste hoiakuid, uskumusi, käitumismustreid [4].

Euroopa Sotsiaaluuringu eesmärgid on [3]:

- 1) Euroopa riikide sotsiaalse struktuuri, elutingimuste ja hoiakute kaardistamine ning sotsiaalse, poliitilise ja moraalse olemuse muutuste interpreteerimine;
- 2) teaduslike standardite arendamine ja levitamine riikidevaheliste sotsiaalteaduslike võrdlusuuringute läbiviimisel;
- 3) usaldusväärsete riigi edusamme kirjeldavate indikaatorite väljatöötamine;
- 4) Euroopa sotsiaalteadlaste koolitamisele kaasaaitamine;
- 5) sotsiaalseid muutusi kajastavate andmete kättesaadavuse parandamine.

Küsimustik koosneb põhimoodulist, mis ei erine aastati, ja roteeruvast moodulist, milles käsitletakse aastati erinevaid teemasid [4].

Põhimoodul hõlmab järgnevaid valdkondi [4]:

- meediatarbimine;
- poliitika;
- usaldus institutsioonide vastu;
- immigratsioon;

- hirm kuritegevuse suhtes;
- tervis;
- religioon;
- heaolu;
- alusväärtused;
- demograafia.

Roteerivas moodulis on eelnevatel aastatel käsitletud järgnevaid teemasid: immigratsioon, kodakondsus ja demokraatia (2002); majanduslik moraal, töö, pere ja heaolu, tervis ja tervishoid (2004); elusündmuste ajastamine, personaalne ja sotsiaalne heaolu (2006); hoiakud vananemise suhtes ja heaolu riigi suhtes (2008); usaldus politsei ja kohtusüsteemi vastu (2010); demokraatia mõistmine ning hindamine, personaalne ja sotsiaalne heaolu (2012); suhtumine immigratsiooni ja tervisega seotud ebavõrdsus (2014) [4].

Eesti on uuringus osalenud alates 2004. aastast [5], see viiakse läbi nii eesti kui vene keeles 15-aastaste ja vanemate tavaleibkonda kuuluvate (sõltumata rahvusest, kodakondsusest või emakeelest) elanike seas. Inimesed valitakse uuringusse rangelt juhuslikul meetodil [6].

Selles töös on kasutatud 2006. ning 2016. aasta küsimustiku osasid, mis on sisu poolest identsed ja keskenduvad inimeste väärtushinnangutele. Nendes kirjeldati vastajale 21 inimest ja igapähe kohta pidi vastaja märkima, kui võrd tema moodi on see inimene. Vastaja sai hinnata end skaalal 1 – 6, kus:

- 1 – väga minu moodi;
- 2 – minu moodi;
- 3 – mõnevõrra minu moodi;
- 4 – vaid pisut minu moodi;
- 5 – pole minu moodi;
- 6 – pole üldse minu moodi.

Samuti sai vastaja valida variandi „ei oska öelda“ ning 2016. aastal ka konkreetsele küsimusele vastamisest keelduda.

Kirjeldused, millega vastaja end võrrelda sai, on järgmised.

- 1) Talle on oluline tulla välja uudsete ideedega ja olla loov. Talle meeldib teha asju omal, ainulaadsel viisil.

- 2) Tema jaoks on oluline olla rikas. Ta tahab, et tal oleks palju raha ja kalleid asju.
- 3) Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused.
- 4) Tema jaoks on väga oluline näidata teistele oma oskusi ja võimeid. Ta tahab, et inimesed imetleksid seda, mida ta teeb.
- 5) Talle on oluline elada turvalises ümbruses. Ta väldib kõike, mis võiks teda ohustada.
- 6) Talle meeldivad üllatused ja ta otsib alati uusi tegevusi. Tema arvates on oluline tegeleda elu jooksul paljude erinevate asjadega.
- 7) Ta usub, et inimesed peaksid tegema seda, mida neil kästakse. Ta arvab, et inimesed peaksid reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei jälgi.
- 8) Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada.
- 9) Tema jaoks on oluline olla tagasihoidlik ja vähenõudlik. Ta püüab endale mitte tähelepanu tõmmata.
- 10) Talle on oluline mõnusalt aega veeta. Talle meeldib endale midagi erilist lubada.
- 11) Tema jaoks on oluline ise oma tegevuste üle otsustada. Talle meeldib olla vaba ja teistest mitte sõltuda.
- 12) Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.
- 13) Talle on tähtis olla väga edukas. Ta loodab, et inimesed tunnustavad tema saavutusi.
- 14) Talle on oluline, et valitsus tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul. Ta tahab, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.
- 15) Ta otsib seiklusi ja talle meeldib riskeerida. Ta tahab elada põnevat elu.
- 16) Tema jaoks on oluline alati korralikult (kombekalt) käituda. Ta püüab vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.
- 17) Talle on oluline, et teised inimesed kuuletuksid talle. Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.
- 18) Tema jaoks on oluline olla ustav oma sõpradele. Ta tahab pühenduda oma lähedastele inimestele.
- 19) Ta on sügavalt veendunud, et inimesed peaksid loodust hoidma. Looduse eest hoolt kanda on tema jaoks väga oluline.
- 20) Traditsioonid on tema jaoks olulised. Ta püüab järgida usulisi traditsioone ja kombeid, mis kanduvad peres edasi põlvest põlve.

21) Ta otsib mistahes võimalust, et lõbutseda. Talle on oluline teha asju, mis talle naudingut pakuvad.

Lisaks vastaja väärtushinnangutele on uuringu andmetest kasutatud ka mõningaid taustatunnuseid:

- sugu
 - mees;
 - naine;
- vanus (täisaastates);
- haridus
 - kuni põhiharidus;
 - keskharidus;
 - kõrgharidus;
- piirkond
 - Põhja-Eesti (Harjumaa);
 - Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa);
 - Kesk-Eesti (Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa);
 - Kirde-Eesti (Ida-Virumaa);
 - Lääne-Eesti (Hiiumaa, Läänemaa, Saaremaa, Pärnumaa);
- kas vastaja on Eesti kodanik
 - jah;
 - ei;
- elukoht
 - linn;
 - äärelinn;
 - väikelinn;
 - küla;
 - maakoht;
- peamine kodune keel (mis keelt vastaja kodus peamiselt kõneldakse)
 - eesti;
 - vene;
 - muu;
- õnnelikkus (kui õnnelikuks vastaja end peab, skaalal 0-10)

- 0 – väga õnnetu;
- ...
- 10 – väga õnnelik;
- ei oska öelda.

Mõlema aasta andmestikud on mahukad – 2006. aasta andmestikus on erinevaid tunnuseid 519 ning 2016. aasta andmestikus 536. Kuna töös on kasutatud vaid osa tunnustest, on esialgsetest andmestikest moodustatud alamandmestikud, kuhu on alles jäetud vaid kasutatavad tunnused.

METOODIKA

Andmete korrigeerimiseks, analüüsimiseks ja järelduste tegemiseks on kasutatud rakendustarkvara SAS (versioon 9.4), töö vormistamiseks tekstitöötlusprogrammi Microsoft Word 2016. Analüüsimiseks on moodustatud sagedustabelid ja läbi viidud klasteranalüüs.

Klasteranalüüs

Klasteranalüüs on eeskätt kirjeldav meetod, mis aitab kaasa suure hulga andmete võimalikult täpsele uurimisele ja esitamisele. Klasteranalüüsi põhimõte on suurest objektide/tunnuste kogumist moodustada komplektid – klastrid – mis koosnevad omavahel sarnaselt käituvatest objektidest/tunnustest. Tavaliselt räägitakse kahest klasteranalüüsi viisist: hierarhiline klasteranalüüs (objekte hakatakse liitma järgemööda) ja k-keskmiste klasteranalüüs (ette on antud klastrite arv).

Selles töös on kasutatud hierarhilist klasteranalüüsi, mille tulemust kujutatakse sageli puuna. See põhineb järgmisel algoritmil: sammhaaval hakatakse kokku panema kõige sarnasemalt käituvaid objekte/tunnuseid. Klasterdamise alguses on klastreid sama palju kui objekte/tunnuseid ja igal sammul saab klastreid olema ühe võrra vähem. Protsessi on võimalik jätkata seni, kuni on jõutud ühe klastrini ehk kõik objektid/tunnused on koondatud samasse klastrisse.

Hierarhilise klasterdamise meetodeid on mitmeid, nendest levinumad on näiteks [7]:

- keskmiste sidumise meetod (*average linkage method*) – kahe klastri vaheline kaugus on vaatluste paaride vaheline keskmine kaugus;
- tsentroid-meetod (*centroid method*) – kahe klastri vaheline kaugus on määratud nende keskmiste Eukleidilise kauguse ruuduga;
- täieliku sidumise meetod (*complete linkage method*) – kahe klastri vaheline kaugus on maksimaalne kaugus ühe klastri vaatluse ja teise klastri vaatluse vahel;
- ühekordse sidumise meetod (*single linkage method*) – kahe klastri vaheline kaugus on minimaalne kaugus ühe klastri vaatluse ja teise klastri vaatluse vahel;

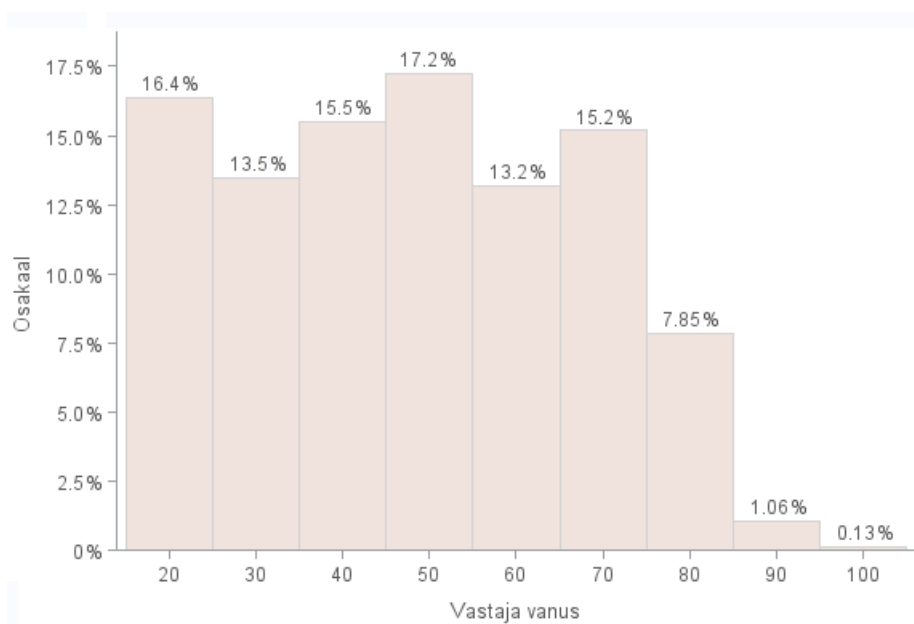
- Wardi hajuvuse minimiseerimise meetod (*Ward's minimum-variance method*) – ühendatakse kaks klastrit, mille ühendamine suurendab kõige vähem klastri kauguste ruutude summat (kaugus on objekti kaugus klastri keskmisest).

Selles töös on hierarhiline klasterdamine programmis SAS läbi viidud Wardi meetodiga, mis põhineb klastrisisese hajuvuse minimiseerimisele (igal sammul hakatakse omavahel kokku panema objekte nii, et minimiseeritakse hajuvust).

ANALÜÜS

Vastajate üldine jaotus 2006. aasta uuringus

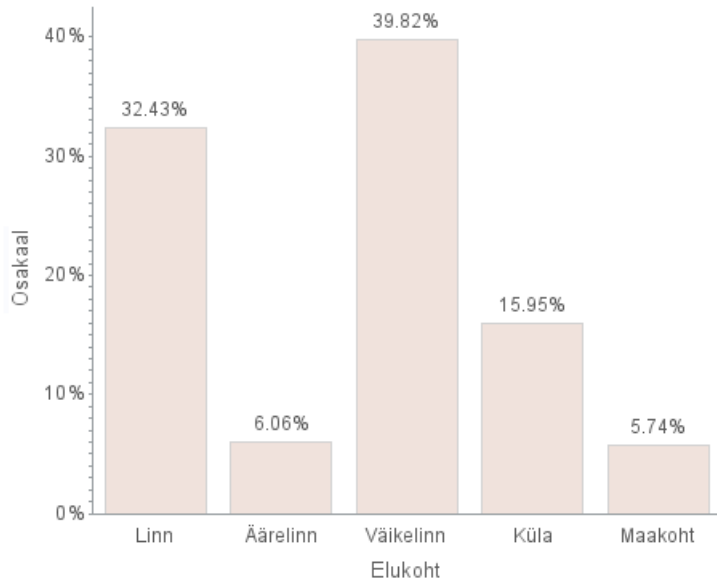
2006. aasta sotsiaaluuringus osales 1517 inimest, nendest 660 olid mehed (43,5%) ja 857 naised (56,5%). Noorimad uuringus osalejad olid 15-aastased ning vanim 100-aastane, osalejate nii keskmine kui mediaanvanus on 47. Enim vastanutest olid vanuses 45-55 ja vähim vanuses 75 ja rohkem. 2006. aasta uuringus osalenute vanuselist jaotust kirjeldab Joonis 1.

Joonis 1. 2006. aastal uuringus osalenute vanuseline jaotus.

Hariduselt on 2006. aastal uuringus osalenud jaotunud järgmiselt: 26% neist on omandatud kuni põhiharidus, 43% keskharidus ja 31% kõrgharidus.

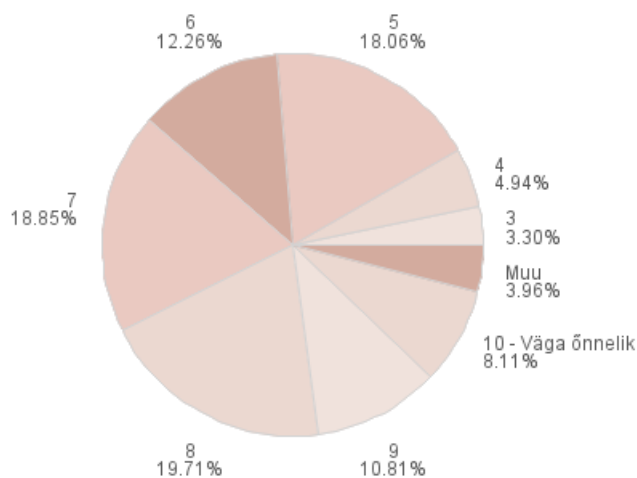
2006. aastal oli vastajaid enim Põhja-Eestist (36%) ja vähim Kesk-Eestist (10%). Vastajatest 24% olid Lõuna-Eestist, 16% Kirde-Eestist ning 14% Lääne-Eestist. Vastanutest 78% elavad linnas ja 22% külas või maakohas, nende täpsemat jaotust elukoha järgi kirjeldab Joonis 2.

Joonis 2. 2006. aastal uuringus osalenute jaotus elukoha järgi.

Eesti kodanikke oli 2006. aasta uuringus osalenutest 78%, kusjuures neid, kes räägivad koduse keelena peamiselt eesti keelt, oli 64%. Vastanutest 35,5% räägivad peamise koduse keelena vene keelt ja ülejäänud 0,5% mõnda muud keelt.

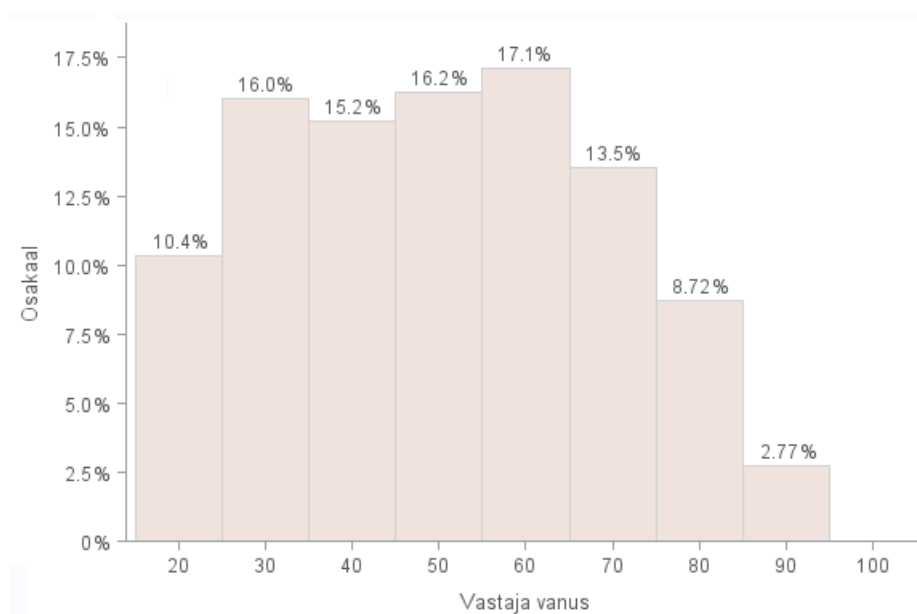
Enda õnnelikkust on 2006. aasta vastanutest 70% hinnananud üle keskmise (hindegas „6“ või rohkem), 28% kuni keskmiselt (hindegas „5“ või vähem) ning 2% pole osanud enda õnnelikkust hinnata. Vastajate hinnanguid enda õnnelikkusele kirjeldab täpsemalt Joonis 3, kus „0“ vastab väga õnnetule ja „10“ väga õnnelikule, sektori „Muu“ moodustavad hinnangud „0“, „1“ ja „2“ ning variant „Ei oska öelda“.

Joonis 3. 2006. aastal uuringus osalenute hinnangud enda õnnelikkusele.

Vastajate üldine jaotus 2016. aasta uuringus

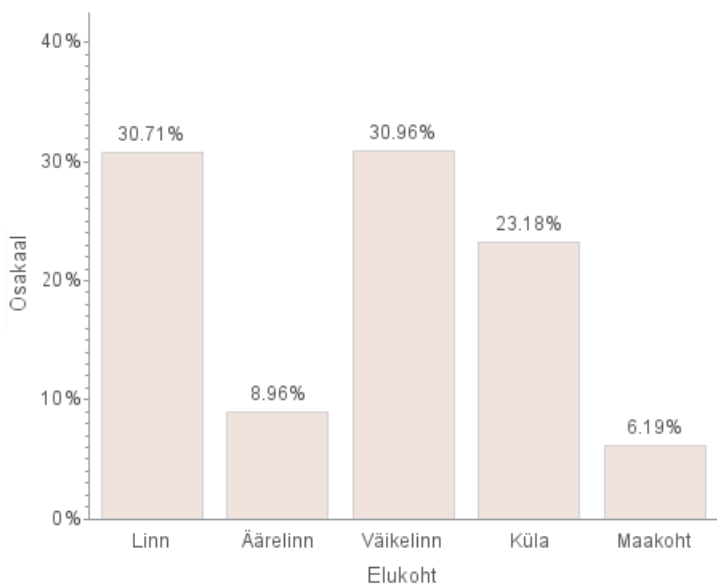
2016. aasta sotsiaaluuringus olid kõigest 2019 osalejast 925 mehed (45,8%) ja 1094 naised (54,2%). Võrreldes 2006. aastaga on 2016. aastal uuringus osalenud meeste osakaal mõnevõrra suurem. 2016. aasta uuringu noorimad osalejad olid samuti 15-aastased, vanimad aga 93-aastased. Uuringus osalenute keskmine ning mediaanvanus on 50 aastat, enim vastanutest on vanuses 55-65 aastat. Võrreldes 2006. aastaga on 2016. aastal vähem vastajaid vanuses 15-25 ja rohkem vanuses 75 ja enam. Vastajate vanuselist jaotust 2016. aasta uuringus kirjeldab Joonis 4.

Joonis 4. 2016. aastal uuringus osalenute vanuseline jaotus.

2016. aastal vastanutest on kõrgeim omandatud haridustase põhiharidus 22 protsendil, keskharidus 49 protsendil ja kõrgharidus 30 protsendil vastanutest. Kõrgharitud osalenute osakaal on sarnane 2006. aastaga, kuid kuni põhiharitud osalejate osakaal on võrreldes 2006. aastaga madalam ning keskharitud osalejate osakaal kõrgem.

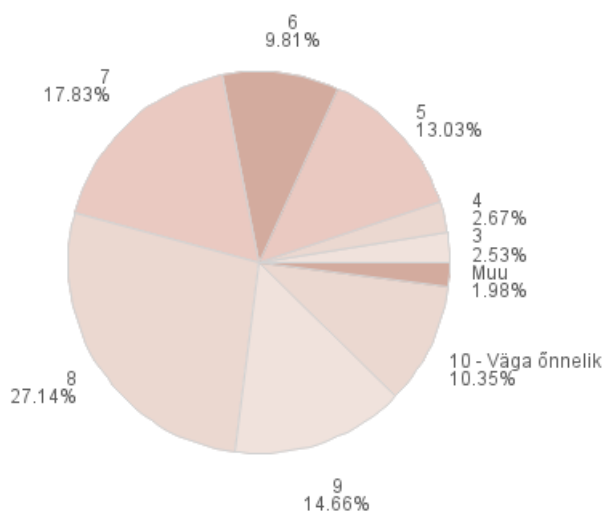
2016. aastal oli samuti enim vastajaid Põhja-Eestist ja vähim Kesk-Eestist, kusjuures mõlema piirkonna vastanute osakaal on kõrgem kui see oli 2006. aastal – 41% vastanutest on Põhja-Eestist ja 27% vastanutest Lõuna-Eestist. Vastajaid ülejäänud kolmest piirkonnast oli 2016. aastal suhteliselt võrdselt – Lääne-Eestist 12%, Kesk-Eestist 11%, Kirde-Eestist 10%. 2016. aastal oli külas või maakohas elavate vastajate osakaal suurem, kui see oli 2006. aastal – vastajaid, kes elavad külas või maal, oli 2016. aastal 29% (2006. aastal oli see osakaal 22%). Vastanute täpsemat jaotust elukoha järgi 2016. aastal kirjeldab Joonis 5.

Joonis 5. 2016. aastal uuringus osalenute jaotus elukoha järgi.

Eesti kodanike osakaal oli 2016. aasta uuringus suurem kui 2006. aastal – Eesti kodanikke oli 89% vastajatest (2006. aastal 78%). Samuti oli 2016. aastal suurem nende vastajate osakaal, kes räägivad kodus peamiselt eesti keelt (2016. aastal 74%, 2006. aastal 64%). Veerand vastanutest räägivad peamise koduse keelena vene keelt ja üks protsent mõnda muud keelt.

2016. aasta vastanutest on oma õnnelikkust hindega „6“ või enam hinnanud 80% vastanutest ehk sellele põhinedes võib öelda, et 2016. aastal uuringus osalenud hindavad end õnnelikumaks, kui seda tegid 2006. aastal uuringus osalenud. Vastajate hinnanguid enda õnnelikkusele kirjeldab täpsemalt Joonis 6, kus „0“ vastab väga õnnetule ja „10“ väga õnnelikule, sektori „Muu“ moodustavad hinnangud „0“, „1“ ja „2“ ning variant „Ei oska öelda“.

Joonis 6. 2016. aastal uuringus osalenute hinnangud enda õnnelikkusele.

2006. ja 2016. aastal uuringus osalenute väärtushinnangud

Kõige rohkem peeti mõlemal aastal oluliseks olla ustav sõpradele ning pühenduda oma lähedastele inimestele – vastanutest 76% 2006. aastal ja ligi 80% 2016. aastal hindas, et vastav kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi (vt Lisa 1, Tabel 18). Väga tähtsaks on peetud ka looduse hoidmist – nii 2006. kui 2016. aastal on ligi kolmveerand vastanutest arvanud, et veendumus, et inimesed peaksid loodust hoidma, iseloomustab neid, st valinud variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“ (vt Lisa 1, Tabel 19). Samuti hinnatakse kõrgelt tahet olla vaba – 69% vastanutest 2006. aastal ja 68% vastanutest 2016. aastal on märkinud, et tahe ise oma tegevuste üle otsustada, olla vaba ja teistest mitte sõltuda kirjeldab neid (on nende moodi või on väga nende moodi) (vt Lisa 1, Tabel 11).

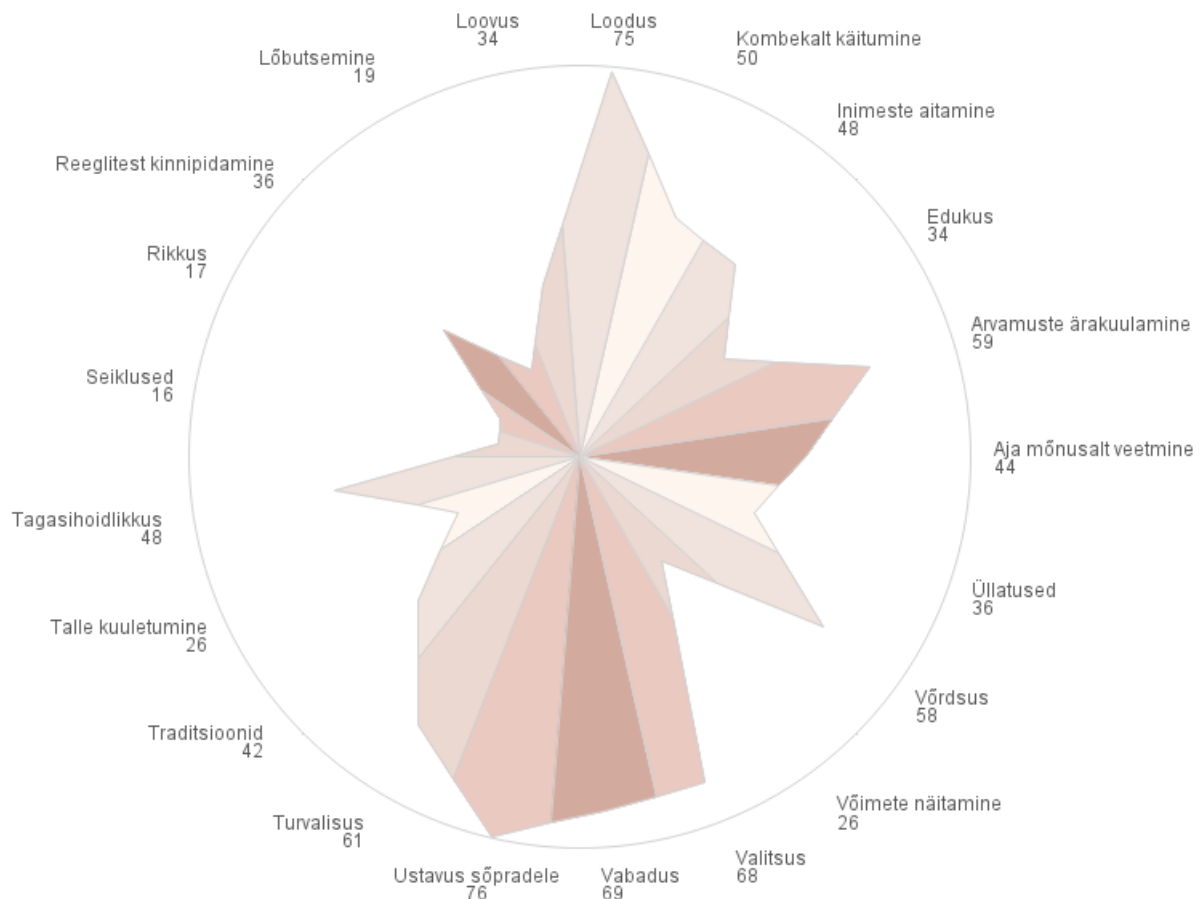
Võrdlemisi kõrgelt on hinnatud soovi, et valitsus neid toetaks – tagaks nende turvalisuse kõikide ohtude puhul – ning et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke. Vastanute, kes antud väite kohta on märkinud, et see on nende moodi või väga nende moodi, osakaal on 2006. aastal olnud 68%, kuid 2016. aastal mõnevõrra vähem – 62% (vt Lisa 1, Tabel 14). Kirjeldust, et peetakse oluliseks elada turvalises ümbruses ja vältida kõike, mis võiks end ohustada, peab enda moodi või väga enda moodi olevaks 61% uuringule vastanutest 2006. aastal ja 64% 2016. aastal (vt Lisa 1, Tabel 5).

Lisaks peetakse oluliseks ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi ja tahet nendest aru saada isegi siis, kui nende inimestega ei nõustuta. 2006. aastal arvas 59% ja 2016. aastal 62% vastanutest, et vastav kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi (vt Lisa 1, Tabel 8). Võrdlemisi tähtsaks peetakse ka seda, et kõiki inimesi maailmas koheldakse kui võrdseid ning kõikidel inimestel peaksid olema elus võrdsed võimalused. Selle kirjelduse moodi või väga selle kirjelduse moodi arvas end olevat 2006. aastal 58% ja 2016. aastal 52% vastanutest (vt Lisa 1, Tabel 3).

Kui üldiselt ei erine oluliselt 2006. ja 2016. aastal vastanute hinnangud enese kohta, siis märkimisväärselt kõrgem võrreldes 2006. aastaga on 2016. aastal nende vastanute osakaal, kes on märkinud enda moodi olevat kirjelduse „Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.“. Kui 2006. aastal pidas sellisele kirjeldusele vastavat inimest enda moodi või väga enda moodi 48% vastanutest, siis 2016. aastal oli see osakaal 59% (vt Lisa 1, Tabel 12).

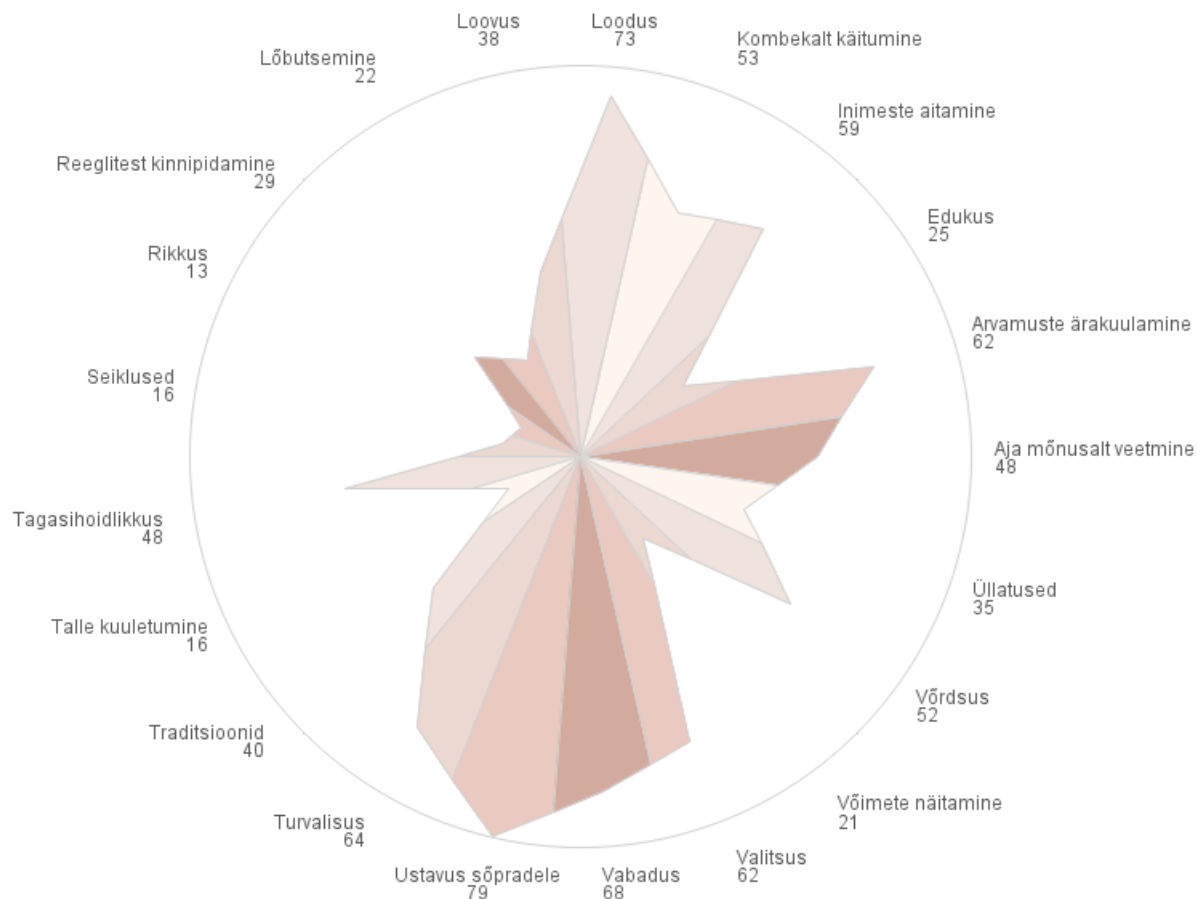
Vähim samastati end mõlemal aastal kirjeldusega inimesest, kelle jaoks on oluline olla rikas ning omada palju raha ja kalleid asju. Seejuures on nende vastanute osakaal, kes arvab kirjeldust mitte nende moodi või üldse mitte nende moodi olevat, 2016. aastal tõusnud. 2006. aastal märkis kirjelduse enda moodi või väga enda moodi olevat 17% vastanutest ja mitte enda moodi või üldse mitte enda moodi olevat 42% vastanutest, 2016. aastal olid vastavad osakaalud 13% ja 49% (vt Lisa 1, Tabel 2).

Eestis elavaid inimesi iseloomustas 2006. aastal kõige rohkem sõpradele ustav olemise ja looduse hoidmise väärtustamine. Seda, kui palju kirjeldavad uuritud väärtushinnangud 2006. aastal uuringus osalenuid, illustreerib Joonis 7. Välja on toodud nende vastanute osakaal protsentides, kes on andnud vastavale kirjeldusele hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“.

Joonis 7. 2006. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Ka 2016. aastal iseloomustab Eestis elavaid inimesi enim sõpradele ustav olemise ja looduse hoidmise väärtustamine. Seda, millisel määral hindavad 2016. aasta vastanud erinevaid väärtusi, kirjeldab Joonis 8.

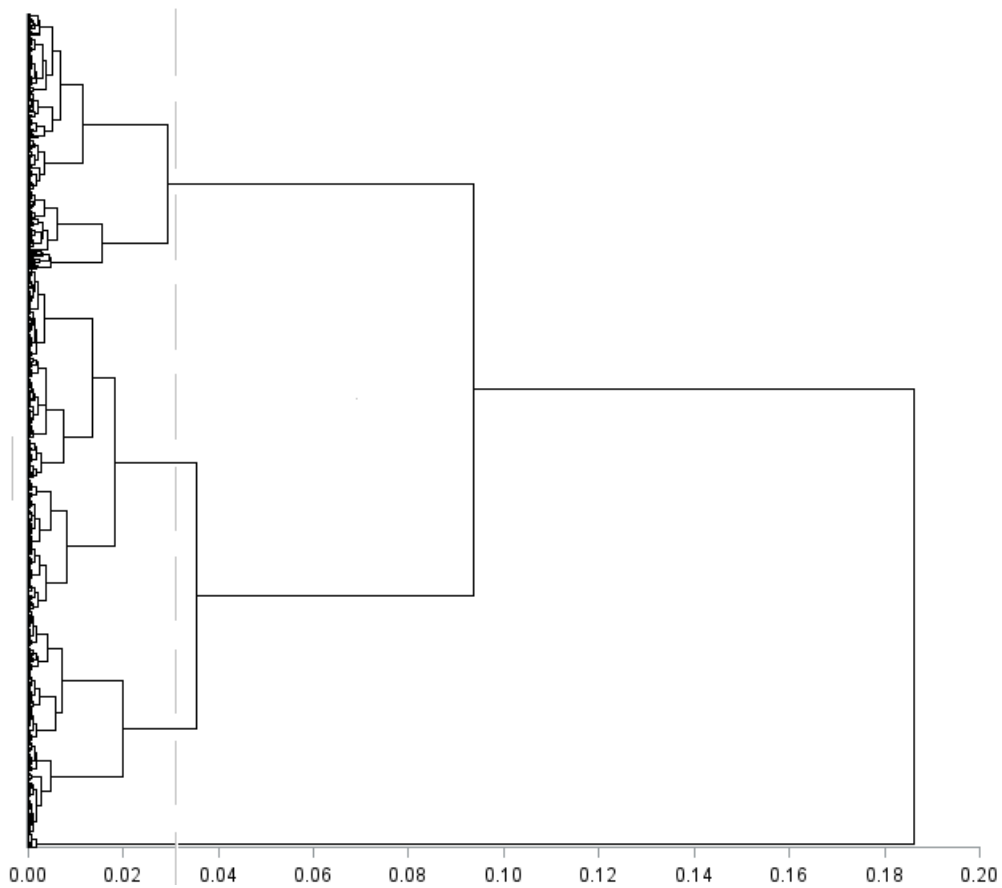
Joonis 8. 2016. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Kõikide vaadeldavate kirjelduste jaotus 2006. ja 2016. aastal selle järgi, kuivõrd end vastava kirjeldusega samastati, on leitav Lisas 1.

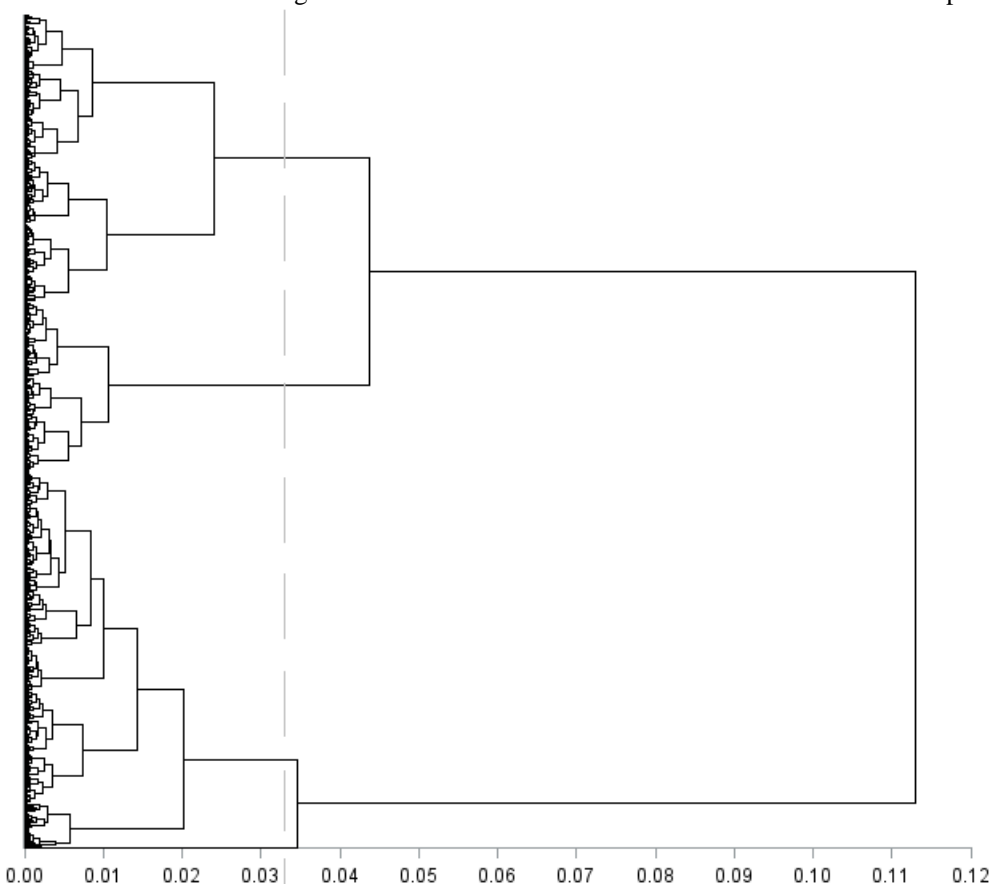
Klasteranalüüsi läbiviimine

Selles töös on klasteriteks jaotatud objekte ehk vastanuid. Klasteriteks jaotamise aluseks on võetud see, kuidas on end võrreldud vaadeldava 21 kirjeldusega, st end sarnaselt hinnanud inimesed moodustavad klasteri. Kui vastajad on väärtushinnangute põhjal klasteriteks jaotatud, on hakatud edasi kirjeldama, millised inimesed (taustatunnuste järgi) ühte või teise klasterisse kuuluvad.

Optimaalseks klasterite arvuks on valitud nii 2006. kui 2016. aasta puhul neli. Klasterdamise protsessi puuna kirjeldavad Joonis 9 (2006) ja Joonis 10 (2016), kus vertikaalteljel on objektid ehk vastanud ja horisontaalteljel osalised R^2 -d. Nelja klasteri tekkimist kujutab joonistel hall kriipsjoon.

Joonis 9. 2006. aastal uuringus osalenute hierarhilise klasterdamise tulemust illustreeriv puu.

Joonis 10. 2016. aastal uuringus osalenute hierarhilise klasterdamise tulemust illustreeriv puu.

2006. aastal osalenute kirjeldus klastrite kaupa

Esimene klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnute põhjal

Esimesse rühma kuulub 2006. aastal 26 vastajat. Keskmine vastaja vanus esimeses klastris on 48 aastat ning naisi on veidi enam kui mehi – naiste osakaal on 54% ja meeste osakaal 46%. Selle rühma vastanutest 31 protsendil on omandatud kuni põhiharidus, 50 protsendil keskharidus ja 19 protsendil kõrgharidus. See on kõige väiksema kõrgharitud vastajate osakaaluga ja kõige suurema keskharitud vastajatega klaster 2006. aastal.

Enim vastajaid on pärit Kesk-Eestist (42%) ning vähim Lõuna- ja Lääne-Eestist (kummastki piirkonnast pärit vastanute osakaal on 8%), vastanuid Põhja-Eestist on selles klastris 19% ja Kirde-Eestist 23%. Kesk- ja Kirde-Eestist vastanute osakaal on selles klastris võrreldes teiste klastritega oluliselt suurem ning Põhja-, Lõuna- ja Lääne-Eestist vastanute osakaal võrreldes teiste klastritega väiksem. Linnas elavate vastanute osakaal on esimeses klastris 61% ja külas/maal elavate vastanute osakaal 39%. Samuti on selles klastris külas või maal elavate vastanute osakaal võrreldes teiste klastritega suurim.

Eesti kodanike osakaal on selles klastris võrreldes teiste klastritega vähim – 69% vastanutest on Eesti kodanikud. Peamise koduse keelena kõneldakse enim eesti keelt (65% vastanutest). Vene keelt kõneldakse peamise koduse keelena 35% juhul ja neid, kes räägiksid kodus peamiselt mõnd muud kui eesti või vene keelt, selles klastris ei ole.

Suurim osa (31%) selle klatri vastanutest ei ole osanud öelda, kui õnnelikuks nad end peavad. Vastajatest 19% on hinnanud enda õnnelikkust keskmiselt, st hindegaga „5“. Kõige madalamalt on hinnatud enda õnnelikkust hindegaga „3“ ja kõige kõrgemalt hindegaga „10“ ehk peetud end väga õnnelikuks.

Väärtushinnangud

Klatri 26 vastanust 21 on märkinud kõigile küsimustele väärtushinnangute plokis vastuseks „ei oska öelda“. Teised viis on väärtushinnangute plokis võrrelnud end 1-3 kirjeldusega, kuid ülejäänud küsimustele samuti vastatud „ei oska öelda“. Seega kirjeldab esimese rühma inimesi see, et pigem ei ole nad osanud öelda, kuivõrd kehtivad toodud kirjeldused nende kohta.

Kuna enamus esimese klasteri vastajatest on väärtushinnangute küsimustele andnud vastuse „ei oska öelda“, on järgnevas osas klasterite omavahelisel võrdlemisel esimene klaster kõrvale jäetud.

Teine klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnuste põhjal

Teise klasteri moodustab 406 2006. aastal uuringus osalenut. Selles on võrreldes ülejäänud klasteritega kõige nooremad vastajad – keskmine vanus selles klasteris on 37 aastat. Sooliselt on klasteri vastanud jaotunud võrdselt, nii mehi kui naisi on 50%. Seejuures on selles klasteris võrreldes teiste klasteritega suurim meessoost vastajate osakaal. Hariduse järgi on selle klasteri vastanud jaotunud järgmiselt: maksimaalselt põhiharidus on omandatud 27 protsendil, keskharidus 39 protsendil ja kõrgharidus 34 protsendil vastanutest.

Enim vastanuid on selles klasteris Põhja-Eestist (38%) ja vähim Kesk-Eestist (7%) nagu ka sellel aastal kõiki vastanuid kokku, kusjuures Kirde-Eestist vastanute osakaal on selles klasteris võrreldes kolmanda ja neljanda klasteriga suurem – 19% (kolmandas klasteris 14% ja neljandas 15%). Selle klasteri vastanutest 85% elavad linnas ja 15% külas või maakohas, kusjuures linnas elavate vastanute osakaal on võrreldes teiste klasteritega suurim.

Eesti kodanikke on teises klasteris 77% vastanutest, mis ei erine oluliselt 2006. aasta vastanute üldisest jaotusest selle järgi, kas ollakse Eesti kodanik või mitte. Küll aga on peamise koduse keelena vene keelt kõnelejate osakaal võrreldes teiste klasteritega suurim: 45% selle klasteri vastanutest räägivad kodus peamise keelena vene keelt (võrdluseks: esimeses klasteris on see osakaal 35%, kolmandas 38% ja neljandas 24%).

Selle klasteri vastanud peavad end võrreldes ülejäänud klasterite vastanutega kõige õnnelikumaks. Vastanutest 81% on hinnanud enda õnnelikkust 11-palli skaalal üle keskmise, st hindega „6“ või rohkem (kolmandas klasteris on selliseid vastanuid 69% ja neljandas 62%). Lisaks on ka selliste vastanute, kes on hinnanud enda õnnelikkust maksimaalse hindega – 10 ehk väga õnnelik – osakaal võrreldes kolmanda ja neljanda klasteriga suurem: teises klasteris on selliselt vastanuid 15%, kuid kolmandas ja neljandas vastavalt vaid 7% ja 5%.

Väärtushinnangud

Vastajad selles rühmas väärtustavad enim järgnevat (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- vaba olemine, teistest mitte sõltumine ja ise oma tegevuste üle otsustamine (82%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele inimestele pühendumine (82%) (vt Lisa 2, Tabel 39);
- valitsuse, mis tagab nende turvalisuse kõikide ohtude puhul, ning riigi, mis on tugev ja suudab kaitsta oma kodanikke, olemasolu (73%) (vt Lisa 2, Tabel 35)
- mõnusalt aja veetmine ja endale millegi erilise lubamine (72%) (vt Lisa 2, Tabel 31);
- looduse hoidmine (69%) (vt Lisa 2, Tabel 40);
- üllatused ja uute tegevuste otsimine, elu jooksul paljude erinevate asjadega tegelemine (67%) (vt Lisa 2, Tabel 27);
- edukas olemine, tema saavutuste tunnustamine teiste poolt (66%) (vt Lisa 2, Tabel 34);
- kõikide inimeste võrdselt kohtlemine ja võrdsete võimaluste olemasolu igaihele (65%) (vt Lisa 2, Tabel 24);
- endast erinevate inimeste arvamuste ärakuulamine ja nendest arusaamine isegi siis, kui nendega ei nõustuta (64%) (vt Lisa 2, Tabel 29);
- turvalises ümbruses elamine ja kõige ohustatava vältimine (64%) (vt Lisa 2, Tabel 26);
- uudsete ideedega väljatulemine ja loov olemine, asjade omal, ainulaadsel viisil tegemine (60%) (vt Lisa 2, Tabel 22);
- oma oskuste ja võimete teistele näitamine ning nende poolt imetletud olemine (53%) (vt Lisa 2, Tabel 25).

Teise klatri hinnatavaid väärtusi 2006. aastal kirjeldab Joonis 11.

Joonis 11. 2006. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud teises klastris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Eelnevas loetelus on välja toodud väärtused, mille korral „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastanute osakaal on vähemalt pool. Selliseid väärtusi, mille korral vähemalt pooled vastanud oleks valinud variandi „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“, selle vastajate rühma puhul ei olnud.

Kui võrrelda selle rühma vastanute hinnanguid väärtustele teiste rühmade hinnangutega, võib tähele panna järgnevat.

1. Teise klastris vastanud väärtustavad ülejäänud klastrite vastanutest enam loovust: kui teises klastris oli selle kirjelduse kohta variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“ valinud 60% klastris vastanutest, siis teistes klastrites oli see osakaal vastavalt 33% kolmandas klastris ja 14% neljandas klastris (vt Lisa 2, Tabel 22).
2. Kuigi üldiselt pigem ei väärtustatud rikkust, raha ja kallite asjade omamist, oli teises klastris nende vastanute, kes valisid selle kirjelduse vastuseks „minu moodi“ või „väga minu moodi“, osakaal suurem kui teistes klastrites. Teises klastris valisid selle küsimuse vastuseks variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“ 42% vastanutest,

kolmandas ja neljandas klastris olid need osakaalud vastavalt 13% ja 3% (vt Lisa 2, Tabel 23).

3. Võrreldes teiste klastritega peab suurem osa teise klatri vastanutest olulisemaks üllatusi, uute tegevuste otsimist ja elu jooksul paljude erinevate asjadega tegelemist. Kui teises klastris valis 67% vastanutest sellele kirjeldusele hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“, siis teistes klastrites olid need osakaalud 32% ja 15% (vt Lisa 2, Tabel 27).
4. Kuigi ise oma tegevuste üle otsustamist, teistest mitte sõltumist ning vaba olemist peeti oluliseks kõigis kolmes klastris, siis teises klastris oli nende vastanute, kes sellele kirjeldusele variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“ valisid, osakaal suurim – teises klastris 82%, kolmandas klastris 74% ja neljandas klastris 52% (vt Lisa 2, Tabel 32).
5. Samuti väärtustatakse teises klastris aja mõnusalt veetmist ja endale millegi erilise lubamist enam kui ülejäänud klastrites. Kui teises klastris valisid sellele kirjeldusele hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“ 72% klatri vastanutest, siis kolmandas ja neljandas klastris olid need osakaalud vastavalt 45% ja 22% (vt Lisa 2, Tabel 31).
6. Ka edukas ja teiste poolt tunnustatud olemist väärtustatakse teises klastris rohkem kui teistes klastrites. Teises klastris arvab 66% vastanutest, et vastav kirjeldus on nende moodi või väga nende moodi, kuid kolmandas ja neljandas klastris on need osakaalud 33% ja 9% (vt Lisa 2, Tabel 34).
7. Kuigi seikluste otsimine, riskeerimine ja põneva elu elamine ei ole üldiselt vastajate jaoks olulism, kirjeldab see kirjeldus selle rühma vastajaid enam kui teiste rühmade vastajaid: teises rühmas valis variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“ 39% vastanutest, kolmandas ja neljandas rühmas vaid vastavalt 9% ja 5% rühma vastanutest (vt Lisa 2, Tabel 36).
8. Ka lõbutsemist ja naudingut pakkuvate asjade tegemist väärtustavad teise rühma vastajad veidi enam kui teiste rühmade vastajad. Teises rühmas valis sellele kirjeldusele hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“ 42% vastanutest, kuid teistes rühmades olid need osakaalud vaid 15% ja 7% (vt Lisa 2, Tabel 42).

Kolmas klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnuste põhjal

Kolmanda rühma moodustab 2006. aastal 622 vastajat ehk see on kõige suurema vastajate arvuga rühm. Klasteri vastajate keskmine vanus on 52 aastat. Selles klasteris on naiste ja meeste osakaalude erinevus üks suurimatest: naised on meestest 18% võrra rohkem – mehi 41% ja naisi 59%. Maksimaalselt põhiharidus on omandatud 20 protsendil, keskharidus 46 protsendil ja kõrgharidus 35 protsendil selle klasteri vastanutest. Võrreldes teiste klasteritega on selles klasteris nende vastanute, kellel on omandatud kuni põhiharidus, osakaal vähim, ja nende vastanute, kellel on omandatud kõrgharidus, osakaal suurim.

Ka selles klasteris on enim vastanuid Põhja-Eestist (42%) ja vähim Kesk-Eestist (9%), kusjuures põhjaeestlaste osakaal on selles klasteris võrreldes teiste klasteritega suurim. Linnas elavate vastanute osakaal on 82% ja külas või maakohas elavate vastanute osakaal 18%.

Eesti kodanikke on 76% selle klasteri vastanutest, mis sarnaneb jällegi 2006. aastal vastanute üldisele jaotusele. Peamise koduse keelena eesti keelt kõnelejaid on 61% vastanutest, vene keelt kõnelejaid 38% ja mõnda muud keelt kõnelejaid 1%.

Suurem osa selle klasteri vastanutest peavad end üle keskmise õnnelikuks – 69% vastanutest on hinnanud oma üldist õnnelikkust hindegaga „6“ või rohkem.

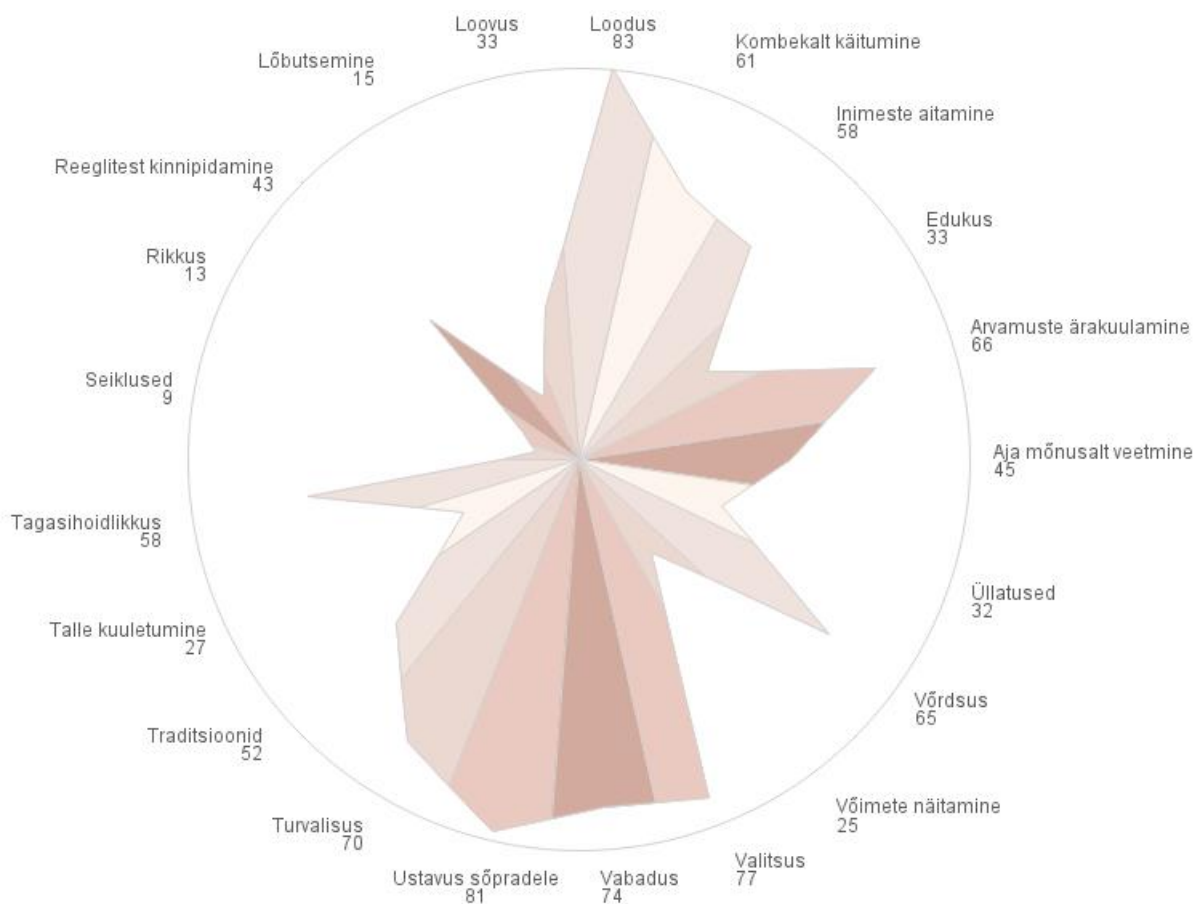
Väärtushinnangud

Järgnevas on toodud pingerivi kolmanda klasteri vastanute olulisimate väärtustega (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- looduse hoidmine (83%) (vt Lisa 2, Tabel 40);
- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele inimestele pühendumine (81%) (vt Lisa 2, Tabel 39);
- valitsuse, mis tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul, ja riigi, mis oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke, olemasolu (77%) (vt Lisa 2, Tabel 35);
- oma tegevuste üle ise otsustamine, teistest mitte sõltumine ja vaba olemine (74%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- turvalises ümbruses elamine ja ohtude vältimine (70%) (vt Lisa 2, Tabel 26);
- endast erinevate inimeste arvamuste ärakuulamine ja soov nendest aru saada isegi siis, kui nendega ei nõustuta (66%) (vt Lisa 2, Tabel 29);

- kõikide inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsete võimaluste olemasolu (65%) (vt Lisa 2, Tabel 24);
- kombekalt käitumine ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimine (61%) (vt Lisa 2, Tabel 37);
- tagasihoidlik ja vähenõudlik olemine ning mitte endale tähelepanu tõmbamine (58%) (vt Lisa 2, Tabel 30);
- end ümbritsevate inimeste aitamine ja nende heaolu eest hoolekandmine (58%) (vt Lisa 2, Tabel 33);
- traditsioonide ja kommete järgimine (52%) (vt Lisa 2, Tabel 41).

Seda, milliseid väärtusi hindavad vastajad kolmandas klastris 2006. aastal, kirjeldab Joonis 12.

Joonis 12. 2006. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud kolmandas klastris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Kui teise rühma puhul ei olnud kirjeldust, millele vähemalt pooled vastanutest oleks hinnanguks andnud „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“, siis kolmanda rühma puhul üks selline leidub: vastanutest 55% on öelnud, et seikluste otsimine, riskeerimine ja tahe elada põnevat elu pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 36).

Kolmanda klatri vastanuid eristab ülejäänud klattritest järgnev.

1. Turvalises ümbruses elamist ja ohtude vältimist peetakse oluliseks küll kõigis klattrites, kuid kolmandas klattris veidi enam kui teistes klattrites: kolmanda klatri vastanutest 70%, teise klatri vastanutest 64% ja neljanda klatri vastanutest 50% on andnud sellele kirjeldusele hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 26).
2. Kolmas klaster on ainus, kus on vähemalt pooled (täpsemalt 58%) vastanutest ümbritsevate inimeste aitamise ja nende heaolu eest hoolekandmise väärtustamise kirjeldusele andnud hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“. Teises klattris on vastav osakaal 47% ja neljandas 39% (vt Lisa 2, Tabel 33).
3. Erinevalt teisest ja neljandast klattrist väärtustab suurem osa kolmanda klatri vastanuid kombekalt käitumist ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimist – 61% kolmanda klatri vastanutest on selle kirjelduse kohta andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“, teises ja neljandas klattris on need osakaalud 46% ja 42% (vt Lisa 2, Tabel 37).
4. Ka looduse hoidmise väärtustamine kirjeldab kolmanda klatri vastanuid enim, kuigi seda peetakse oluliseks kõikides klattrites. Kolmandas klattris on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ 83%, teistes klattris 69% ja neljandas klattris 73% vastanutest (vt Lisa 2, Tabel 40).
5. Traditsioonide ja kommete järgimist peetakse samuti kolmandas klattris olulisemaks kui teises ja neljandas klattris: kolmanda klatri vastanutest 52% on märkinud selle kohta käivale kirjeldusele vastuseks „minu moodi“ või „väga minu moodi“, teise klatri puhul on nende vastanute osakaal 41% ja neljanda klatri puhul 32% (vt Lisa 2, Tabel 41).

Neljas klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnuste põhjal

Neljanda klatri moodustab 2006. aastal 463 vastanut. Nende keskmine vanus on 55 aastat ehk selles klattris on võrreldes teiste klattritega vanimad vastajad. Klatri naiste ja meeste osakaalu erinevus on kolmanda klatri kõrval üks suurimatest, ka selles klattris on naisi meestest 18% võrra enam: naisi 59% ja mehi 41%.

Hariduselt on selle klasteri vastanud jaotunud järgmiselt: 33% selle klasteri vastanutest on omandatud maksimaalselt põhiharidus, 42% keskhariidus ja 25% kõrghariidus. Kui esimene klaster kõrvale jätta, on selles klasteris kõrghariidud vastanute osakaal vähim ja kuni põhiharitud vastanute osakaal suurim.

Kuigi ka selles klasteris on enim vastanuid Põhja-Eestist (28%), ei jää palju alla ka lõunaestlaste osakaal (27%). Samuti on nii lõunaestlaste kui lääne-estlaste osakaal selles klasteris võrreldes teiste klasteritega suurim. Külades või maal elavaid vastanuid on selles klasteris umbes kolmandik ja linnas elavaid vastanuid 69%. See on esimese klasteri kõrval suurima külas/maal elavate vastanute osakaaluga klaster.

Selles klasteris on võrreldes teiste klasteritega kõige suurem Eesti kodanike osakaal – Eesti kodanikke on selles klasteris 83%. Ka peamise koduse keelena eesti keelt kõnelejate osakaal on võrreldes teiste klasteritega selles klasteris suurim – 76%.

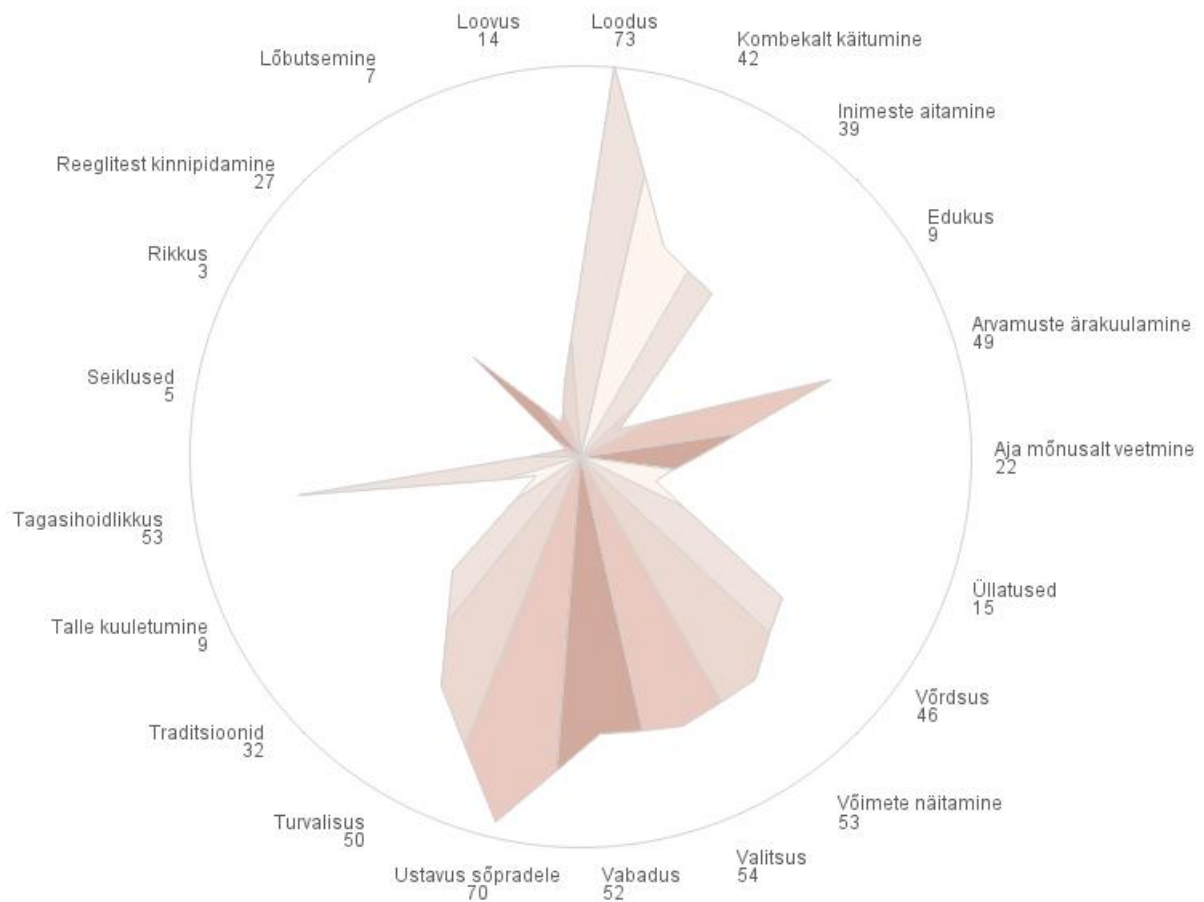
Neljanda klasteri vastanud peavad end võrreldes teiste klasteri vastanutega kõige vähem õnnelikuks – 62% vastanutest on märkinud end olevat üle keskmise õnnelik (hinnanud enda üldist õnnelikkust hindega „6“ või enam), kolmandas klasteris oli see osakaal 69% ja teises 81%.

Väärtushinnangud

Neljanda rühma vastanute puhul leidub vähem kirjeldusi, millele vähemalt pooled vastajatest oleks andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“. Väärtused, mida neljanda klasteri vastanud enim hindavad, on järgmised (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- looduse hoidmine (73%) (vt Lisa 2, Tabel 40);
- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele inimestele pühendumine (70%) (vt Lisa 2, Tabel 39);
- kõikide ohtude puhul turvalisust pakkuva valitsuse ja riigi, mis oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke, olemasolu (54%) (vt Lisa 2, Tabel 35);
- korralikult käitumine ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimine (53%) (vt Lisa 2, Tabel 37);
- ise oma tegevuste üle otsustamine, vaba olemine ja teistest mitte sõltumine (52%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- turvalises ümbruses elamine ja kõige, mis võiks ohustada, vältimine (50%) (vt Lisa 2, Tabel 26).

Neljanda klasteri vastajate väärtushinnanguid 2006. aastal kirjeldab Joonis 13.

Joonis 13. 2006. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud neljandas klasteris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Eelnevates rühmades oli väga vähe (või üldse mitte) selliseid kirjeldusi, mille puhul vähemalt pooled vastanud oleks andnud hinnanguks „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“. Neljanda rühma vastanuid kirjeldab aga see, et selliseid kirjeldusi on selle rühma puhul rohkem. Vastanutest 73% on öelnud, et seikluste otsimine, riskeerimine ja tahe elada põnevat elu pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 36). Kirjeldusele, et oluliseks peetakse rikas olemist ning raha ja kallite asjade omamist, on 68% vastanutest andnud hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 23). Ka oskuste ja võimete teistele näitamise ning teiste poolt imetletud olemise kirjeldusele on suurem osa (61%) andnud hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 25). Kirjeldusele, et oluline on teiste inimeste talle kuuletumine ja tegemine, mida ta neile ütleb, on 60% selle klasteri vastanutest öelnud, et see pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 38). Samuti on 60% vastanutest öelnud, et mistahes lõbutsemisvõimaluse

otsimine ja naudingut pakkuvate asjade tegemine pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 42).

Teistest klastritest eristab neljandat klastrit järgnev.

1. Rikas olemist ja kallite asjade omamist peetakse vähem oluliseks kui teistes klastrites: kui selles klastris oli vastanute, kes andsid vastavale kirjeldusele hinnanguks „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“, osakaal 68%, siis teistes klastrites on need osakaalud 43% (kolmandas klastris) ja 13% (teises klastris) (vt Lisa 2, Tabel 23).
2. Nende vastajate, kes on andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ kirjeldusele, et oluliseks peetakse kõikide inimeste võrdselt kohtlemist ja võrdseid võimalusi, osakaal on neljandas klastris mõnevõrra väiksem kui ülejäänud klastrites. Kui teises ja kolmandas klastris on selliste vastajate osakaal 65%, siis selles klastris on see 46% (vt Lisa 2, Tabel 24).
3. Sarnaselt eelmisele punktile peetakse neljandas klastris erinevate inimeste ärakuulamist ja nende mõistmist vähem olulisemaks kui teises ja kolmandas klastris: teises ja kolmandas klastris on sellele kirjeldusele vastanud „minu moodi“ või „väga minu moodi“ vastavalt 66% (kolmandas klastris) ja 64% (teises klastris), neljandas klastris aga 49% vastanutest (vt Lisa 2, Tabel 29).
4. Traditsioonide ja kommete järgimist peetakse neljandas klastris kõige vähem oluliseks. Selle klatri vastanutest 27% on traditsioonide oluliseks pidamise kohta käivale kirjeldusele valinud hinnangu „pole minu moodi“ ja „pole üldse minu moodi“, teises klastris on nende vastanute osakaal 17% ja kolmandas 10% (vt Lisa 2, Tabel 41).
5. Ka lõbutsemist ja naudingut pakkuvate asjade tegemist väärtustatakse neljandas klastris vähem kui teistes klastrites. Neljandas klastris on 60% vastajatest öelnud, et antud kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi, kolmandas klastris on nende vastajate osakaal 40% ja teises 10% (vt Lisa 2, Tabel 42).

2016. aastal osalenute kirjeldus klastrite kaupa

Esimene klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnute põhjal

2016. aasta esimese klatri moodustab ainult kuus vastajat, nende keskmine vanus on 80 aastat. Neist viis on naised ja üks mees. Kõrgharitud vastajaid selles klastris ei ole, kahel neist on omandatud maksimaalselt põhiharidus ja neljal keskharidus.

Vastanutest üks on Põhja-Eestist, üks Kesk-Eestist, kaks Kirde-Eestist ja kaks Lõuna-Eestist, lääne-eestlasi selles rühmas ei ole. Üks vastanu elab külas või maakohas, ülejäänud viis linnas. Selle rühma ainult üks vastaja on Eesti kodanik, teised viis mitte. Samuti räägivad viis selle rühma vastanut peamise koduse keelena vene keelt ja ainult üks eesti keelt.

Oma õnnelikkust on selles rühmas hinnatud kõige madalamalt hindegaga „1“ ja kõige kõrgemalt hindegaga „6“. Üks vastaja ei ole osanud öelda, kui õnnelikuks ta ennast peab.

Väärtushinnangud

Sarnaselt 2006. aasta esimesele klastrile kirjeldab ka 2016. aasta esimese klatri vastajaid see, et väärtushinnangute kohta käivale küsimusteplokile märgiti vastuseks enim „ei oska öelda“. Kaks vastajat on märkinud kõigi 21 kirjelduse kohta „ei oska öelda“ ja kolm on võrrelnud end 1-3 kirjeldusega, kuid teistele samuti märkinud vastuseks „ei oska öelda“. Üks vastaja on selles rühmas ka kõigile selle ploki küsimustele vastamisest keeldunud.

Kuna esimese klatri moodustab ainult 6 vastajat ja enamus on väärtushinnangute küsimustele andnud vastuse „ei oska öelda“, on järgnevas osas klastrite omavahelisel võrdlemisel esimene klaster kõrvale jäetud.

Teine klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnute põhjal

Teise klatri moodustab 2016. aastal 682 vastajat ehk 34% kõigist sellel aastal uuringus osalenutest. Keskmine vastajate vanus on 39 ehk selles klastris on võrreldes teiste selle aasta klastritega kõige nooremad vastajad. See rühm on kõige suurema meeste osakaaluga rühm sellel aastal – mehi on 54% ja naisi 46%. Klatri vastanutest 35 protsendil on omandatud kõrgharidus, 46 protsendil keskharidus ja 19 protsendil on kõrgeim omandatud haridustase

põhiharidus. See on ka kõige suurema kõrgharitud vastajate ja kõige väiksema põhiharitud vastajate osakaaluga rühm sellel aastal.

Kõige rohkem selle rühma vastajaid elavad Põhja-Eestis (45%), sellele järgneb lõunaeestlaste osakaal (26%). Kirde-eestlasi on 11%, lääne-eestlasi 10% ja kesk-eestlasi 8% vastanutest. Samuti on selles rühmas võrreldes teiste rühmadega suurim põhja-eestlaste osakaal ja väikseim kesk-eestlaste osakaal. Linnas elavaid vastanuid on selles rühmas 78% ja külas või maal elavaid 22%, kusjuures linnas elavate vastanute osakaal on võrreldes teiste klastritega selles klastris suurim.

Eesti kodanikke on teises klastris 89%. Peamise koduse keelena eesti keelt kõnelejaid on 73%, vene keelt kõnelejaid 26% ja mõnda muud keelt kõnelejaid 1% vastanutest.

Ligi 86% selle klatri vastanutest on hinnanud oma õnnelikkust hindega „6“ või rohkem ja selle põhjal võib öelda, et selles klatri inimesed peavad end võrreldes teiste klastritega kõige õnnelikumaks (kolmandas klastris on see osakaal 71% ja neljandas 81%). Lisaks on 11% vastanutest andnud oma õnnelikkuse hinnanguks maksimaalse hinde – 10 ehk väga õnnelik.

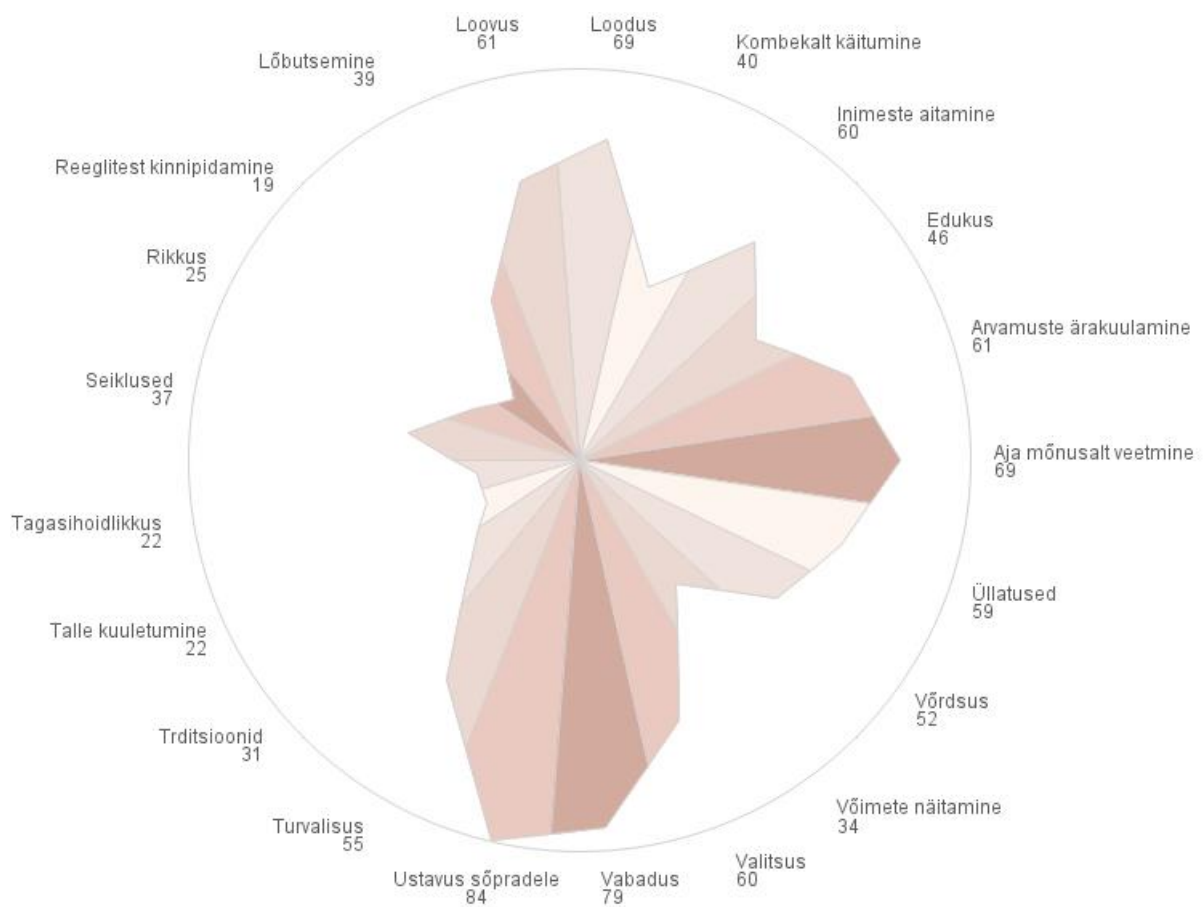
Väärtushinnangud

Väärtused, mida 2016. aasta teise klatri vastanud enim hindavad, on järgnevad (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele pühendumine (84%) (vt Lisa 2, Tabel 39);
- ise oma tegevuste üle otsustamine, vaba olemine ja teistest mitte sõltumine (79%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- mõnusalt aja veetmine ja endale millegi erilise lubamine (69%) (vt Lisa 2, Tabel 31)
- looduse hoidmine (69%) (vt Lisa 2, Tabel 40);
- uudsete ideedega väljatulemine, loov olemine ja asjade omal, ainulaadsel viisil tegemine (61%) (vt Lisa 2, Tabel 22);
- erinevate inimeste arvamuse ärakuulamine ja tahe nendest aru saada isegi juhul, kui nendega ei nõustuta (61%) (vt Lisa 2, Tabel 29);
- ümbritsevate inimeste aitamine ja nende heaolu eest hoolekandmine (60%) (vt Lisa 2, Tabel 33);

- kõikide ohtude puhul turvalisust pakuva valitsuse ning tugeva ja oma kodanikke kaitsva riigi olemasolu (60%) (vt Lisa 2, Tabel 35);
- üllatused, uute tegevuste otsimine ja elu jooksul paljude erinevate asjadega tegelemine (59%) (vt Lisa 2, Tabel 27);
- turvalises ümbruses elamine ja kõige ohtliku vältimine (54%) (vt Lisa 2, Tabel 26);
- inimeste võrdselt kohtlemine ja neile võrdsete võimaluste tagamine (52%) (vt Lisa 2, Tabel 24).

2016. aasta teise klasteri vastanute väärtushinnanguid kirjeldab Joonis 14.

Joonis 14. 2016. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud teises klasteris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Sarnaselt 2006. aasta teise klasteriga ei ole ka 2016. aasta teise klasteri puhul selliseid kirjeldusi, mille korral vähemalt pooled klasteri vastanutest oleksid valinud variandi „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“.

Kui võrrelda teise klatri väärtushinnanguid teiste klatri hinnangutega, võib tähele panna järgmist.

1. Teise klatri vastajad väärtustavad uudsete ideedega väljatulemist, loovust ja asjade omal, ainulaadsel viisil tegemist rohkem kui vastajad kolmandas või neljandas klatri. Kui teises klatri valis sellele kirjeldusele 61% vastajatest variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“, siis kolmandas klatri on see osakaal 19% ja neljandas klatri 43% (vt Lisa 2, Tabel 22).
2. Kuigi rikkust ja kallite asjade omamist väärtustatakse kõikide klatri vastajate seas vähe, on just teises klatri võrreldes ülejäänud klatri kõige rohkem neid, kes on rikkuse kohta käivale kirjeldusele vastuseks valinud variandi „minu moodi“ või „väga minu moodi“. Teise klatri vastajatest 25%, kolmanda klatri vastajatest 3% ja neljanda klatri vastajatest 15% on öelnud, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 23).
3. Ka üllatusi ja elu jooksul paljude erinevate asjadega tegelemist hindavad teise klatri vastajad enam kui vastajad ülejäänud klatri. Teise klatri vastanutest 59% on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“, kuid teistes klatri on need osakaalud vastavalt 15% kolmandas klatri ja 39% neljandas klatri (vt Lisa 2, Tabel 27).
4. Seevastu tagasihoidlik ja vähenõudlik olemist ja mitte endale tähelepanu püüdmist väärtustatakse selles klatri võrreldes teiste klatri vähem. Kui kolmandas klatri on 56% ja neljandas 77% vastanutest öelnud, et kirjeldus on nende moodi või väga nende moodi, siis teises klatri on see osakaal kõigest 22% (vt Lisa 2, Tabel 30).
5. Kuigi edukust ja teiste poolt tunnustatud olemist ei hinnatud kuigi kõrgelt üheski klatri, on just teise klatri vastajate seas enim neid, kes sellele kirjeldusele on andnud hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“ – 46% teises klatri, 6% kolmandas klatri ja 33% neljandas klatri (vt Lisa 2, Tabel 34).
6. Ka seikluste otsimine, riskeerimine ja põneva elu elamine ei olnud just kõige kõrgemalt hinnatud väärus 2016. aastal vastanute seas, kuid võrreldes teiste klatri kirjeldab see teise klatri vastanuid enim: teise klatri vastanutest 37% on andnud sellele kirjeldusele hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“, kolmandas ja neljandas klatri on need osakaalud vastavalt 4% ja 9% (vt Lisa 2, Tabel 36).
7. Kombekalt käitumist ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimist hindavad võrreldes ülejäänud klatri teise klatri vastajad vähim. Kui neljandas

klastris 82% ja kolmandas klastris 50% vastajatest on öelnud, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi, siis teises klastris on selliselt vastanute osakaal 40% (Lisa 2, Tabel 37).

8. Lõbutsemist ja naudingut pakkuvate asjade tegemist väärtustatakse üldiselt vähe, kuid teise klatri vastajate seas on võrreldes ülejäänud klastrite vastajatega enim neid, kes on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ – teises klastris on selliselt vastanute osakaal 39%, kolmandas klastris 9% ja neljandas klastris 21% (vt Lisa 2, Tabel 42).

Kolmas klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnute põhjal

2016. aasta kolmandas klastris on 533 vastajat, mis on 26% kõikidest sellel aastal uuringus osalenutest. Keskmine vanus selles klastris on 57 aastat ehk selles klastris on võrreldes teiste klastritega vanimad vastajad. Kolmas klaster on kõige suurema naiste osakaaluga klaster sellel aastal – naisi on 61% ja mehi 39% vastanutest. Hariduselt on selle rühma vastanud jagunenud järgmiselt: 23 protsendil vastanutest on omandatud kuni põhiharidus, 50 protsendil keskharidus ja 27 protsendil kõrgharidus. See on suurima kuni põhiharitud vastajate ja vähima kõrgharitud vastajatega rühm 2016. aastal.

Lõuna-Eestist pärit vastajaid on selles rühmas 33%, Põhja-Eestist 32%, Kesk-Eestist 15%, Lääne-Eestist 11% ja Kirde-Eestist 8%. Põhja- ja kirde-eestlaste osakaal on võrreldes teiste klastritega vähim ning kesk- ja lõunaestlaste osakaal suurim. Linnas elavaid vastajaid on kolmandas rühmas 61% ja külas või maakohas elavaid vastajaid 39%, kusjuures see on kõige suurema külas või maal elavate vastajate osakaaluga klaster 2016. aastal.

Eesti kodanikke on selles rühmas 89% ja eesti keelt peamise koduse keelena kõnelejaid 80%, mis on võrreldes teiste klastritega kõige suurema peamise koduse keelena eesti keelt kõnelejate osakaaluga rühm. Vene keelt kõnelevad peamise koduse keelena 20% vastajatest ja mõnda muud keelt 1% vastajatest.

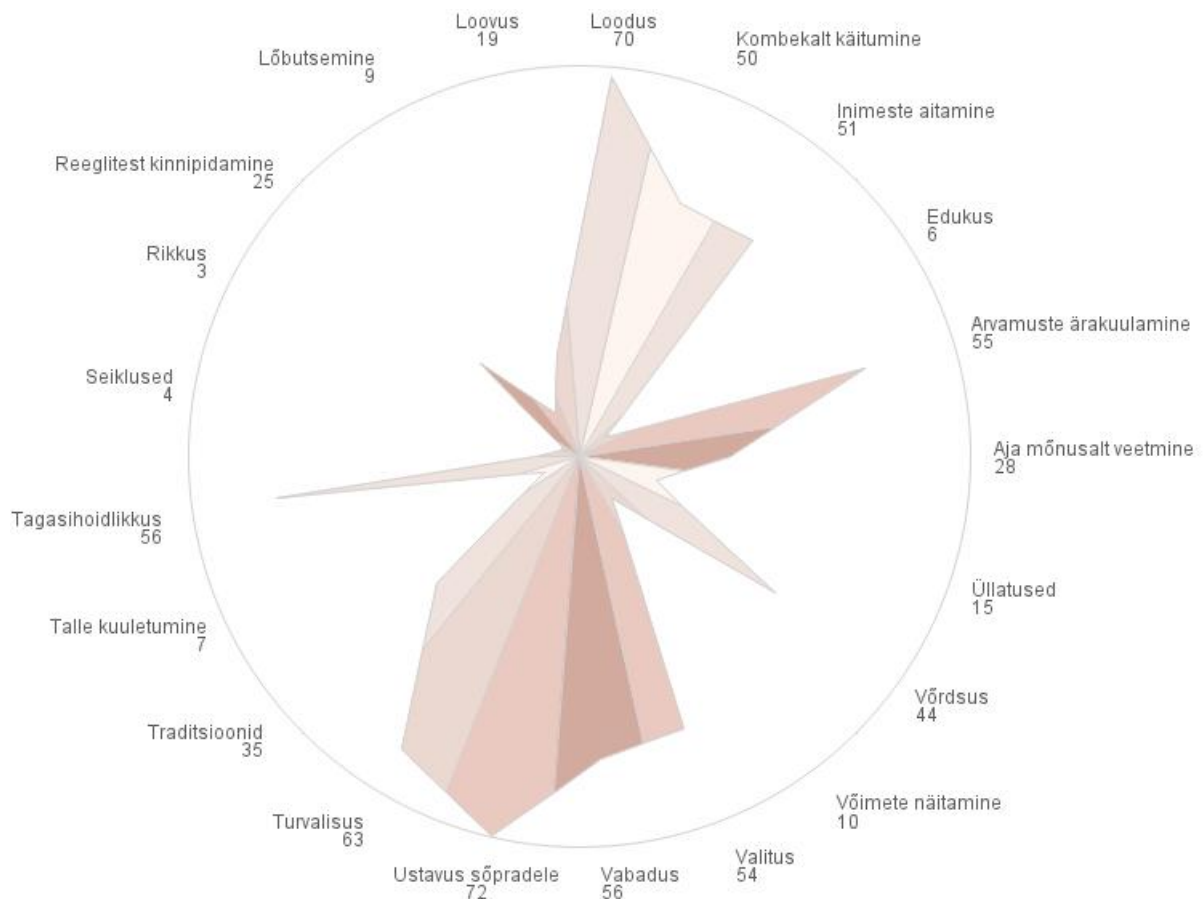
Oma õnnelikkust on hindega „6“ või enam hinnanud 71% vastajatest ja hindega „5“ või vähem 29% vaastajatest. Selle põhjal võib öelda, et 2016. aastal on kõige vähem õnnelikumad inimesed just selles klastris, sest üle keskmise oma õnnelikkust hinnanute osakaal on selles klastris vähim.

Väärtushinnangud

Kolmanda klatri vastanuid kirjeldab enim järgmiste väärtuste hindamine (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele inimestele pühendumine (72%) (vt Lisa 2, Tabel 39);
- looduse hoidmine (70%) (vt Lisa 2, Tabel 40);
- turvalises ümbruses elamine ja kõikvõimalike ohtude vältimine (63%) (vt Lisa 2, Tabel 26);
- ise oma tegevuste üle otsustamine, vaba olemine ja teistest mitte sõltumine (56%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- tagasihoidlik ja vaoshoitud olemine, mitte endale tähelepanu tõmbamine (56%) (vt Lisa 2, Tabel 30);
- erinevate inimeste arvamuste ärakuulamine ja tahe neid mõista isegi siis, kui nendega ei nõustuta (55%) (vt Lisa 2, Tabel 29);
- end ümbritsevate inimeste aitamine ja nende heaolu eest hoolekandmine (51%) (vt Lisa 2, Tabel 33);
- kombekalt käitumine ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimine (50%) (vt Lisa 2, Tabel 37).

Seda, millisel määral hindavad erinevaid väärtushinnanguid 2016. aasta vastajad kolmandas klattris, illustreerib Joonis 15.

Joonis 15. 2016. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud kolmandas klastris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Kolmandas klastris on võrreldes ülejäänud klastritega oluliselt rohkem selliseid kirjeldusi, mille kohta vähemalt pooled vastajad on öelnud, et kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi. Kolmanda klatri vastajatest 71% on öelnud, et rikkuse ja kallite asjade omamise, samuti seikluste otsimise, riskeerimise ja põneva elu elamise kohta käiv kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 23 ja Tabel 36). Ka küsimusele, kus kirjeldati inimest, kes peab oluliseks, et teised inimesed talle kuuletusid ja teeksid seda, mida ta neile ütleb, vastas 56% selle klatri vastanutest variandiga „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 38). Samuti on kirjeldusele, et oluliseks peetakse oskuste ja võimete näitamist ja teiste poolt imetletud olemist, andnud 55% kolmanda klatri vastanutest hinnanguks „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 25). Viimaseks selliseks kirjelduseks, mille korral vähemalt pooled vastanutest ütlesid, et kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi, on lõbutsemise ja naudingut pakkuvate asjade tegemise väärustamine: 52% vastanutest on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 42).

Järgnevas on välja toodud see, mis eristab kolmanda klatri vastanute väärtushinnanguid ülejäänud klatri vastanute väärtushinnangutest.

1. Kolmanda klatri vastanud väärtustavad teiste klatri vastanutest vähem rikkust ja kallite asjade omamist. Kui teises ja neljandas klatri on nende vastanute, kes on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“, vastavalt 23% ja 43%, siis kolmandas klatri on selliseid vastanuid 71% (vt Lisa 2, Tabel 23).
2. Samuti kirjeldab arvamusi, et oluline on kõigi inimeste võrdselt kohtlemine ja neile võrdsete võimaluste tagamine, kõige vähem kolmanda klatri vastanuid. Kui teises ja neljandas klatri on nende, kes on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ vastavalt 52% ja 73%, siis kolmandas klatri on selliselt vastanute osakaal 44% (vt Lisa 2, Tabel 24).
3. Ka oskuste ja võimete näitamist ja teiste poolt imetletud olemist väärtustavad kolmanda klatri vastanud teiste klatri vastanutest vähem: kolmandas klatri on 55%, teises klatri 16% ja neljandas klatri 28% vastanutest öelnud, et see kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 25).
4. Ka mõnusalt aja veetmist ja naudingut pakkuvate asjade tegemist väärtustatakse kolmandas klatri vähem kui ülejäänud klatri: kolmandas klatri 28%, teises klatri 69% ja neljandas klatri 57% vastajatest on vastavale kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 31).
5. Kõige vähem väärtustatakse võrreldes teiste klatri klatri ka edukas ja teiste poolt tunnustatud olemist – kui teises klatri on 7% ja neljandas klatri 18% öelnud, et see kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi, siis kolmandas klatri on see osakaal 48% (vt Lisa 2, Tabel 34).
6. Samuti väärtustatakse võrreldes teiste klatri klatri vähem seiklusi, riskeerimist ja põneva elu elamist: kolmandas klatri on 71% vastanutest, teises klatri 12% vastanutest ja neljandas klatri 53% vastanutest öelnud, et see kirjeldus pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 36).
7. Kolmanda klatri vastanud arvavad teiste klatri vastanutest vähem, et oluline on, et teised inimesed talle kuuletuksid ja teeksid, mida ta neile ütleb. Kolmanda klatri vastanutest 56% on öelnud, et see kirjeldus pole nende moodi või pole, üldse nende moodi, teises ja neljandas klatri on vastavad osakaalud 28% ja 35% (vt Lisa 2, Tabel 38).

8. Ka lõbutsemist ja naudingut pakkuvate asjade tegemist väärtustatakse kolmandas klastris vähem kui teistes klastrites. Kolmandas klastris on 52% vastanutest andnud sellele kirjeldusele hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“, teistes klastrites on need osakaalud 32% ja 10% (vt Lisa 2, Tabel 42).

Neljas klaster

Vastajate kirjeldus taustatunnute põhjal

Neljanda klatri moodustab 2016. aastal kõige rohkem vastanuid – 798 ehk 40% kõigist sellel aastal uuringus osalenutest. Klatri vastajate keskmine vanus on 53 aastat, neist 44% on mehed ja 56% naised. Hariduselt on selle klatri vastanud jagunenud järgmiselt: 22 protsendil on omandatud maksimaalselt põhiharidus, 50 protsendil keskharidus ja 28 protsendil vastanutest.

Klatri vastajatest 43% on pärit Põhja-Eestist, 23% Lõuna-Eestist, 13% Lääne-Eestist, 11% Kirde-Eestist ja 10% Kesk-Eestist. Lääne-eestlaste osakaal on võrreldes teiste klastritega suurim, kuid lõuna-eestlaste osakaal vähim. Linnas elavad 71% ja maal 29% selle rühma vastajatest.

Eesti kodanikke on selles klastris 87% ehk Eesti kodanike osakaal on selles klastris mõnevõrra väiksem kui teistes klastrites. Samuti on selles klastris võrreldes teiste klastritega suurim peamise koduse keelena vene keelt kõnelejate osakaal: 28% vastajatest räägivad peamise koduse keelena vene keelt, 72% vastajatest eesti keelt ja 1% mõnda muud keelt.

Oma õnnelikkust on 81% klatri vastanutest hinnanud hindega „6“ või enam ja 19% vastanutest hindega „5“ või vähem.

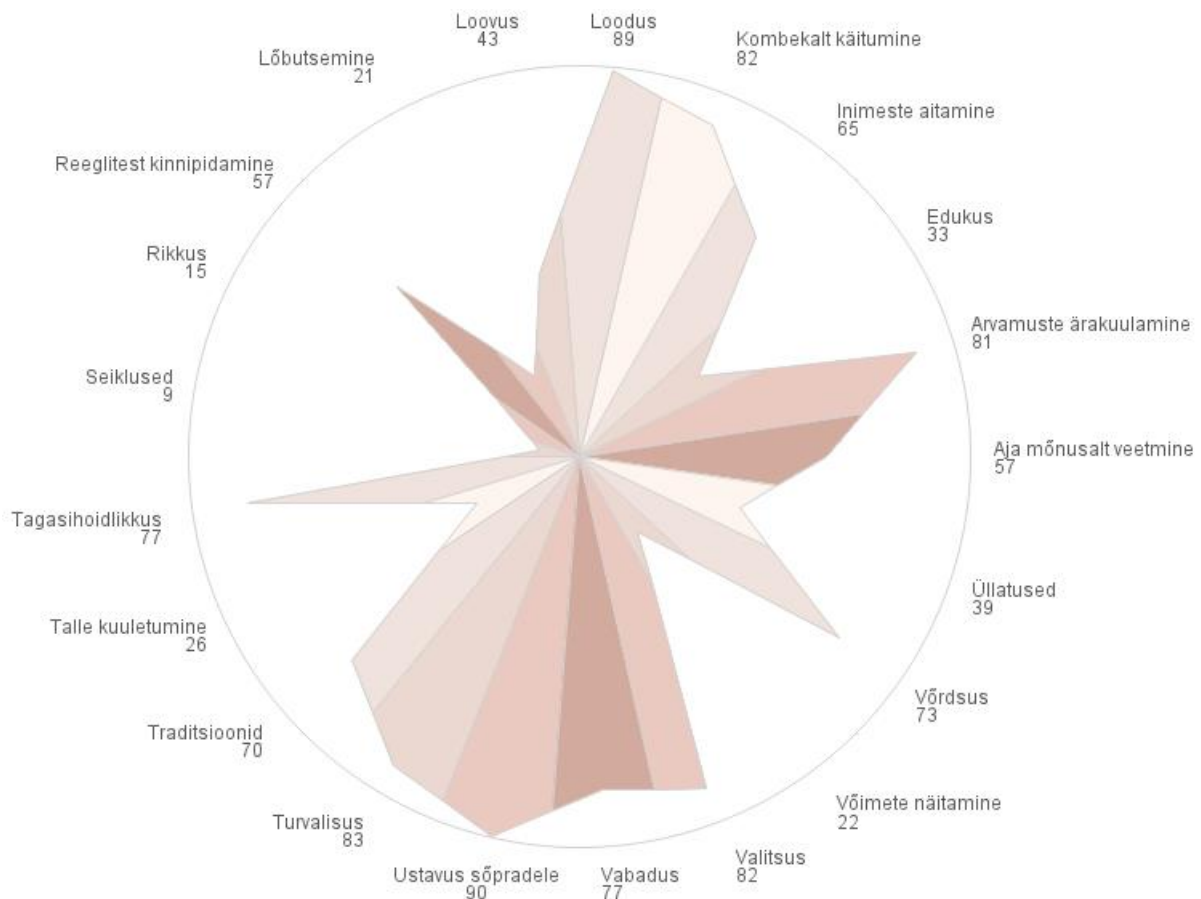
Väärtushinnangud

Neljanda klatri vastanud väärtustavad enim järgmist (sulgudes „minu moodi“ või „väga minu moodi“ variandi valinud vastajate osakaal):

- sõpradele ustav olemine ja oma lähedastele inimestele pühendumine (90%) (Lisa 2, Tabel 39);
- looduse hoidmine (89%) (Lisa 2, Tabel 40);
- turvalises ümbruses elamine ja kõige ohtliku vältimine (83%) (Lisa 2, Tabel 26);

- turvalisust tagav valitsus ja riik, mis oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke (82%) (vt Lisa 2, Tabel 35);
- kombekalt käitumine ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimine (82%) (vt Lisa 2, Tabel 37);
- erinevate arvamuste ärakuulamine ja tahe neid mõista isegi siis, kui nendega ei nõustuta (81%) (vt Lisa 2, Tabel 29);
- ise oma tegevuste üle otsustamine, vaba olemine ja teistest mitte sõltumine (77%) (vt Lisa 2, Tabel 32);
- tagasihoidlik ja vähenõudlik olemine, mitte endale tähelepanu tõmbamine (77%) (vt Lisa 2, Tabel 30);
- inimeste võrdselt kohtlemine ja neile võrdsete võimaluste tagamine (73%) (vt Lisa 2, Tabel 24);
- traditsioonide ja kommete järgimine (70%) (vt Lisa 2, Tabel 41);
- end ümbritsevate inimeste aitamine ja nende heaolu eest hoolekandmine (65%) (vt Lisa 2, Tabel 33);
- mõnusalt aja veetmine ja naudingut pakkuvate asjade tegemine (57%) (vt Lisa 2, Tabel 31);
- reeglitest kinnipidamine ja tegemine, mida neil kästakse (57%) (vt Lisa 2, Tabel 28).

2016. aasta neljanda klatri vastajate väärtushinnanguid kirjeldab Joonis 16.

Joonis 16. 2016. aastal uuringus osalenuid kirjeldavad väärtushinnangud neljandas klastris (hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ andnud vastajate osakaal protsentides).

Ühe kirjelduse puhul on vähemalt pooled klastris vastanutest andnud hinnangu „pole minu moodi“ või „pole üldse minu moodi“: 53% klastris vastanutest on öelnud, et olulisus otsida seiklusi, riskeerida ja elada põnevat elu pole nende moodi või pole üldse nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 36).

Teistest klastritest eristab neljandat klastrit järgnev.

1. Inimeste võrdset kohtlemist ja neile võrdsete võimaluste tagamist väärtustatakse enim: 73% neljanda klastris vastanutest on öelnud, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi, teistes klastrites on need osakaalud 44% ja 52% (vt Lisa 2, Tabel 24).
2. Ka turvalises ümbruses elamist ja ohtude vältimist peetakse neljandas klastris võrreldes teiste klastritega kõige olulisemaks. Neljandas klastris on 83% vastanutest öelnud, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi, ülejäänud klastrites on need osakaalud 63% ja 55% (vt Lisa 2, Tabel 26).
3. Ka reeglite järgimist ja käskluste täitmist peetakse neljandas klastris võrreldes teiste klastritega olulisemaks – neljandas klastris on 57%, kolmandas 25% ja teises klastris

19% vastanutest andnud sellele kirjeldusele hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“ (vt Lisa 2, Tabel 28).

4. Erinevate inimeste arvamuste ärakuulamist ja tahet neid mõista isegi siis, kui nendega ei nõustuta, peetakse samuti neljandas klastris võrreldes teiste klastritega olulisemaks. Neljandas klastris on öelnud 81% vastajatest, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi, teises ja kolmandas klastris on need osakaalud vastavalt 61% ja 55% (vt Lisa 2, Tabel 29).
5. Selle klatri vastanud peavad samuti tagasihoidlik ja vähenõudlik olemist ning mitte endale tähelepanu pööramist olulisemaks kui vastanud ülejäänud klastrites. Vastanutest 77% on sellele kirjeldusele andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“, teistes klastrites on need osakaalud 56% (kolmandas klastris) ja 22% (teises klastris) (vt Lisa 2, Tabel 30).
6. Samuti väärtustatakse selles klastris võrreldes teiste klastritega enam turvalisust tagavat valitsust ja oma kodanikke kaitsvat riiki. Sellele kirjeldusele on 82% vastanutest andnud hinnangu „minu moodi“ või „väga minu moodi“, teistes klastrites on need osakaalud 54% ja 60% (vt Lisa 2, Tabel 35).
7. Ka kombekalt käitumist ja tegevuste, mida teised võiksid pidada sobimatuks, vältimist väärtustavad neljanda klatri vastajad enam kui vastajad teistes klastrites. Selle klatri vastanutest 82%, kolmanda klatri vastanutest 50% ja teise klatri vastanutest 40% on öelnud, et see kirjeldus on nende moodi või on väga nende moodi (vt Lisa 2, Tabel 37).
8. Kuigi looduse eest hoolekandmist väärtustatakse kõrgelt kõigis klastrites, on neljanda klatri vastanute seas enim neid, kes on andnud sellele kirjeldusele hinnanguks „minu moodi“ või „väga minu moodi“. Neljandas klastris on selliselt vastanute osakaal 89%, kolmandas klastris 70% ja teises klastris 69% (vt Lisa 2, Tabel 40).
9. Samuti peetakse teiste klatri vastanutest olulisemaks traditsioonide ja kommete järgimist. Neljandas klastris on öelnud 70% vastanutest, et see kirjeldus on nende moodi või on väga moodi, teistes klastrites on need osakaalud 35% (kolmandas klastris) ja 31% (teises klastris) (vt Lisa 2, Tabel 41).

JÄRELDUSED

Nii 2006. kui 2016. aastal väärtustasid Eestis elavad inimesed enim järgmist:

- sõpradele ustav olemist ja oma lähedastele inimestele pühendumist;
- looduse hoidmist;
- ise oma tegevuste üle otsustamist, vaba olemist ja teistest mitte sõltumist;
- valitsuse, mis tagaks turvalisuse kõikide ohtude puhul, ja riigi, mis oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke, olemasolu;
- turvalises ümbruses elamist ja ohtude vältimist;
- end ümbritsevate inimeste aitamist ja nende heaolu eest hoolekandmist;
- endast erinevate inimeste arvamuste ärakuulamist ja tahet nendest aru saada isegi siis, kui nendega ei nõustuta;
- kõikide inimeste võrdselt kohtlemist ja nendele võrdsete võimaluste tagamist.

Kõige vähem väärtustati nii 2006. kui 2016. aastal rikkust, st raha ja kallite asjade omamist.

Kuigi üldiselt olid inimeste väärtushinnangud 2006. ja 2016. aastal sarnased, võib analüüsi põhjal välja tuua mõned erinevused:

- turvalisust tagavat valitsust ning tugevat ja oma kodanikke kaitsvat riiki väärtustatakse 2016. aastal võrreldes 2006. aastaga mõnevõrra vähem;
- end ümbritsevate inimeste aitamist ja nende heaolu eest hoolekandmist väärtustatakse 2016. aastal võrreldes 2006. aastaga mõnevõrra rohkem;
- raha ja kallite asjade omamist väärtustatakse mõlemal aastal vähe, kuid 2016. aastal võrreldes 2006. aastaga veel vähem.

Klasteranalüüsi tulemuste põhjal võib tähele panna järgmist.

1. Mõlemal aastal tekkis klaster (2006. ja 2016. aasta II klaster), mille vastajad väärtustasid võrreldes teiste klastritega enam loovust, rikkust, üllatusi, edukust, seiklusi ja lõbutsemist (2006. aastal ka aja mõnusalt veetmist). 2016. aastal kirjeldas selle klatri vastanuid vähim ka tagasihoidlikkuse, vähenõudlikkuse ja kombekalt käitumise väärtustamine.

Lisaks võib tähele panna, et mõlemal aastal on nendes klastrites keskmise vanuse põhjal kõige nooremad vastajad, samuti on linnas elavate vastajatxe osakaal nendes klastrites

võrreldes teiste klastritega suurim. Ka enda üldist õnnelikkust hindavad nende klastrite vastajad kõrgemalt, kui seda teevad vastajad teistes klastrites. Samuti on nendes klastrites võrreldes teiste klastritega suurim meessoost vastajate osakaal. 2006. aastal on ka peamise keelena vene keelt kõnelejate osakaal ning 2016. aastal kõrgharitud vastajate osakaal selles klastris võrreldes teiste klastritega suurim.

2. Mõlemal aastal tekkis klaster (2006. aasta III klaster ja 2016. aasta IV klaster), mille vastajad väärtustasid võrreldes teiste klastritega enam kombekalt käitumist, looduse hoidmist, traditsioonide järgimist ja turvalises ümbruses elamist (2006. aastal ka ümbritsevate inimeste aitamist, 2016. aastal ka inimeste võrdsust, reeglite järgimist, erinevate inimeste ärakuulamist, turvalisust pakkuvat valitsust).

Taustatunnuste järgi need klastrid ei sarnane: 2006. aasta selle klasteri vastajaid kirjeldab suurim naissoost vastajate, põhja-eestlaste ja kõrgharitud vastajate osakaal (võrreldes teiste klastritega), 2016. aasta selle klasteri vastajaid kirjeldab aga peamise koduse keelena vene keelt kõnelejate suurim osakaal ja väikseim Eesti kodanike osakaal (võrreldes teiste klastritega).

3. Mõlemal aastal tekkis klaster (2006. aasta IV klaster ja 2016. aasta III klaster), mille vastajad väärtustasid võrreldes teiste klastritega vähem rikkust, inimeste võrdsust, lõbutsemist ja seiklusi (2006. aastal ka erinevate arvamuste ärakuulamist, traditsioonide järgimist, 2016. aastal ka oskuste ja võimete näitamist, aja mõnusalt veetmist, edukust, talle kuuletumist).

Lisaks on nendes klastrites võrreldes teiste klastritega suurim külas/maal elavate vastajate osakaal, samuti on vastajad nendes klastrites hinnanud enda üldist õnnelikkust kõige madalamalt. Kui jätta 2006. aasta esimene klaster (6 vastajat, kelle keskmine vanus on 80 aastat) kõrvale, on nendes klastrites keskmise vanuse põhjal kõige vanemad vastajad. Samuti on nendes klastrites väikseim kõrgharitud vastajate ja suurim eesti keelt peamise koduse keelena kõnelejate osakaal.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli kirjeldada Eestis elavate inimeste väärtushinnanguid 2006. ja 2016. aastal Eestis läbi viidud Euroopa Sotsiaaluuringu andmete põhjal. Samuti püüti leida erinevusi inimeste väärtushinnangutes nendel kahel aastal ning klasteranalüüsi põhjal leida seoseid inimesi kirjeldavate taustatunnuste ja hinnatavate väärtuste vahel.

Kokku käsitleti 3536 vastaja andmeid – nendest 1517 olid 2006. aastal ja 2019 2016. aastal uuringus osalenud. Töös käsitleti 21 väärtushinnangut ja kaheksat vastajat kirjeldavat taustatunnust: vanust, sugu, haridust, piirkonda, elukohta, kas ollakse Eesti kodanik, peamist kodust keelt ja hinnangut enda õnnelikkusele.

Analüüsi käigus selgus, et Eestis elavate inimeste väärtushinnangud ei erinenud oluliselt 2006. ja 2016. aastal. Mõlemal aastal väärtustati enim ustavust sõpradele, looduse hoidmist, vabadust, turvalisust tagavat valitsust, turvalises ümbruses elamist, end ümbritsevate inimeste aitamist, endast erinevate inimeste arvamuste ärakuulamist ning kõikide inimeste võrdset kohtlemist. Kõige vähem väärtustati mõlemal aastal raha ja kallite asjade omamist. Kuigi üldiselt ei erinenud 2016. aastal väärtustatu sellest, mida väärtustati 2006. aastal, võis tähele panna, et turvalisust tagavat valitsust ning raha ja kallite asjade omamist väärtustati 2016. aastal võrreldes 2006. aastaga mõnevõrra vähem ja ümbritsevate inimeste aitamist rohkem.

Lisaks leiti, et grupid, mille moodustasid nooremad, õnnelikumad, rohkem meessoost ja linnas elavad vastajad, väärtustasid teistest enam loovust, rikkust, üllatusi, edukust, seiklusi ja lõbutsemist. Teisalt grupid, mille moodustasid kõige vähem õnnelikud ja rohkem külas või maakohas elavad vastajad, väärtustasid teistest vähem rikkust, inimeste võrdsust, lõbutsemist ja seiklusi.

KASUTATUD KIRJANDUS

- [1] *ESS Round 3: European Social Survey Round 3 Data (2006)*. Data file edition 3.7. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS3-2006.
- [2] *ESS Round 8: European Social Survey Round 8 Data (2016)*. Data file edition 2.1. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS8-2016.
- [3] *ESS Eesti, Euroopa Sotsiaaluuring (ESS)*. Vaadatud 20.04.2019
<https://www.europeansocialsurvey.org/about/country/estonia/estonian/index.html>
- [4] *ESS Eesti, Teemad*. Vaadatud 20.04.2019
<https://www.europeansocialsurvey.org/about/country/estonia/estonian/topics.html>
- [5] *ESS Eesti, ESS Eestis*. Vaadatud 20.04.2019
https://www.europeansocialsurvey.org/about/country/estonia/estonian/ess_estonia.html
- [6] *ESS Eesti, Meetodid*. Vaadatud 20.04.2019
<https://www.europeansocialsurvey.org/about/country/estonia/estonian/methods.html>
- [7] *SAS/STAT(R) 9.2 User's Guide, Second Edition*. Vaadatud 05.05.2019
https://support.sas.com/documentation/cdl/en/statug/63033/HTML/default/viewer.htm#statug_cluster_sect012.htm

LISAD

LISA 1. Väidete vastuste üldine jaotus

Tabel 1. Väite „Talle on oluline tulla välja uudsete ideedega ja olla loov. Talle meeldib teha asju omal, ainulaadsel viisil.“ jaotus.

Talle on oluline tulla välja uudsete ideedega ja olla loov. Talle meeldib teha asju omal, ainulaadsel viisil.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	127	8.37	240	11.89
Minu moodi	387	25.51	531	26.30
Mõnevõrra minu moodi	469	30.92	603	29.87
Vaid pisut minu moodi	234	15.43	293	14.51
Pole minu moodi	194	12.79	286	14.17
Pole üldse minu moodi	45	2.97	56	2.77
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	61	4.02	9	0.45

Tabel 2. Väite „Tema jaoks on oluline olla rikas. Ta tahab, et tal oleks palju raha ja kalleid asju.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline olla rikas. Ta tahab, et tal oleks palju raha ja kalleid asju.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	57	3.76	56	2.77
Minu moodi	207	13.65	207	10.25
Mõnevõrra minu moodi	313	20.63	365	18.08
Vaid pisut minu moodi	262	17.27	402	19.91
Pole minu moodi	466	30.72	745	36.90
Pole üldse minu moodi	167	11.01	236	11.69
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	45	2.97	7	0.35

Tabel 3. Väite „Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused.“ jaotus.

Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	220	14.50	243	12.04
Minu moodi	659	43.44	816	40.42
Mõnevõrra minu moodi	351	23.14	569	28.18
Vaid pisut minu moodi	112	7.38	187	9.26
Pole minu moodi	111	7.32	167	8.27
Pole üldse minu moodi	17	1.12	27	1.34
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	47	3.10	9	0.45

Tabel 4. Väite „Tema jaoks on väga oluline näidata teistele oma oskusi ja võimeid. Ta tahab, et inimesed imetleksid seda, mida ta teeb.“ jaotus.

Tema jaoks on väga oluline näidata teistele oma oskusi ja võimeid. Ta tahab, et inimesed imetleksid seda, mida ta teeb.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	76	5.01	89	4.41
Minu moodi	315	20.76	327	16.20
Mõnevõrra minu moodi	368	24.26	482	23.87
Vaid pisut minu moodi	232	15.29	382	18.92
Pole minu moodi	384	25.31	603	29.87
Pole üldse minu moodi	93	6.13	124	6.14
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	49	3.23	11	0.54

Tabel 5. Väite „Talle on oluline elada turvalises ümbruses. Ta väldib kõike, mis võiks teda ohustada.“ jaotus.

Talle on oluline elada turvalises ümbruses. Ta väldib kõike, mis võiks teda ohustada.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	247	16.28	373	18.47
Minu moodi	680	44.83	918	45.47
Mõnevõrra minu moodi	313	20.63	417	20.65
Vaid pisut minu moodi	128	8.44	172	8.52
Pole minu moodi	93	6.13	115	5.70
Pole üldse minu moodi	15	0.99	18	0.89
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	41	2.70	5	0.25

Tabel 6. Väite „Talle meeldivad üllatused ja ta otsib alati uusi tegevusi. Tema arvates on oluline tegeleda elu jooksul paljude erinevate asjadega.“ jaotus.

Talle meeldivad üllatused ja ta otsib alati uusi tegevusi. Tema arvates on oluline tegeleda elu jooksul paljude erinevate asjadega.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	139	9.16	197	9.76
Minu moodi	405	26.70	506	25.06
Mõnevõrra minu moodi	372	24.52	520	25.76
Vaid pisut minu moodi	242	15.95	375	18.57
Pole minu moodi	262	17.27	359	17.78
Pole üldse minu moodi	44	2.90	53	2.63
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	53	3.49	8	0.40

Tabel 7. Väite „Ta usub, et inimesed peaksid tegema seda, mida neil kästakse. Ta arvab, et inimesed peaksid reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei jälgi.“ jaotus.

Ta usub, et inimesed peaksid tegema seda, mida neil kästakse. Ta arvab, et inimesed peaksid reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei jälgi.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	91	6.00	102	5.05
Minu moodi	458	30.19	489	24.22
Mõnevõrra minu moodi	352	23.20	503	24.91
Vaid pisut minu moodi	250	16.48	357	17.68
Pole minu moodi	245	16.15	443	21.94
Pole üldse minu moodi	56	3.69	114	5.65
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	65	4.28	10	0.50

Tabel 8. Väite „Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	179	11.80	289	14.31
Minu moodi	718	47.33	963	47.70
Mõnevõrra minu moodi	376	24.79	498	24.67
Vaid pisut minu moodi	128	8.44	179	8.87
Pole minu moodi	55	3.63	72	3.57
Pole üldse minu moodi	13	0.86	10	0.50
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	48	3.16	7	0.35

Tabel 9. Väite „Tema jaoks on oluline olla tagasihoidlik ja vähenõudlik. Ta püüab endale mitte tähelepanu tõmmata.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline olla tagasihoidlik ja vähenõudlik. Ta püüab endale mitte tähelepanu tõmmata.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	162	10.68	231	11.44
Minu moodi	563	37.11	728	36.06
Mõnevõrra minu moodi	374	24.65	484	23.97
Vaid pisut minu moodi	205	13.51	280	13.87
Pole minu moodi	139	9.16	245	12.13
Pole üldse minu moodi	33	2.18	45	2.23
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	41	2.70	5	0.25

Tabel 10. Väite „Talle on oluline mõnusalt aega veeta. Talle meeldib endale midagi erilist lubada.“ jaotus.

Talle on oluline mõnusalt aega veeta. Talle meeldib endale midagi erilist lubada.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	145	9.56	231	11.44
Minu moodi	527	34.74	733	36.31
Mõnevõrra minu moodi	370	24.39	521	25.80
Vaid pisut minu moodi	208	13.71	268	13.27
Pole minu moodi	182	12.00	228	11.29
Pole üldse minu moodi	46	3.03	27	1.34
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	39	2.57	10	0.50

Tabel 11. Väite „Tema jaoks on oluline ise oma tegevuste üle otsustada. Talle meeldib olla vaba ja teistest mitte sõltuda.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline ise oma tegevuste üle otsustada. Talle meeldib olla vaba ja teistest mitte sõltuda.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	313	20.63	482	23.87
Minu moodi	727	47.92	892	44.18
Mõnevõrra minu moodi	296	19.51	395	19.56
Vaid pisut minu moodi	97	6.39	160	7.92
Pole minu moodi	42	2.77	72	3.57
Pole üldse minu moodi	5	0.33	10	0.50
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	37	2.44	7	0.35

Tabel 12. Väite „Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.“ jaotus.

Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	140	9.23	295	14.61
Minu moodi	594	39.16	887	43.93
Mõnevõrra minu moodi	510	33.62	556	27.54
Vaid pisut minu moodi	178	11.73	195	9.66
Pole minu moodi	44	2.90	70	3.47
Pole üldse minu moodi	3	0.20	6	0.30
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	48	3.16	9	0.45

Tabel 13. Väite „Talle on tähtis olla väga edukas. Ta loodab, et inimesed tunnustavad tema saavutusi.“ jaotus.

Talle on tähtis olla väga edukas. Ta loodab, et inimesed tunnustavad tema saavutusi.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	105	6.92	112	5.55
Minu moodi	410	27.03	400	19.81
Mõnevõrra minu moodi	397	26.17	524	25.95
Vaid pisut minu moodi	246	16.22	408	20.21
Pole minu moodi	252	16.61	472	23.38
Pole üldse minu moodi	53	3.49	89	4.41
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	54	3.56	13	0.64

Tabel 14. Väite „Talle on oluline, et valitsus tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul. Ta tahab, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.“ jaotus.

Talle on oluline, et valitsus tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul. Ta tahab, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	324	21.36	380	18.82
Minu moodi	704	46.41	871	43.14
Mõnevõrra minu moodi	240	15.82	411	20.36
Vaid pisut minu moodi	114	7.51	177	8.77
Pole minu moodi	64	4.22	142	7.03
Pole üldse minu moodi	11	0.73	25	1.24
(Keeldus)	.	.	2	0.10
(Ei oska öelda)	60	3.96	11	0.54

Tabel 15. Väite „Ta otsib seiklusi ja talle meeldib riskeerida. Ta tahab elada põnevat elu.“ jaotus.

Ta otsib seiklusi ja talle meeldib riskeerida. Ta tahab elada põnevat elu.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	70	4.61	88	4.36
Minu moodi	169	11.14	242	11.99
Mõnevõrra minu moodi	265	17.47	361	17.88
Vaid pisut minu moodi	244	16.08	372	18.42
Pole minu moodi	504	33.22	692	34.27
Pole üldse minu moodi	220	14.50	256	12.68
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	45	2.97	7	0.35

Tabel 16. Väite „Tema jaoks on oluline alati korralikult (kombekalt) käituda. Ta püüab vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline alati korralikult (kombekalt) käituda. Ta püüab vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	172	11.34	225	11.14
Minu moodi	590	38.89	847	41.95
Mõnevõrra minu moodi	398	26.24	509	25.21
Vaid pisut minu moodi	183	12.06	250	12.38
Pole minu moodi	106	6.99	160	7.92
Pole üldse minu moodi	21	1.38	20	0.99
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	47	3.10	7	0.35

Tabel 17. Väite „Talle on oluline, et teised inimesed kuuletuksid talle. Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.“ jaotus.

Talle on oluline, et teised inimesed kuuletuksid talle. Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	70	4.61	59	2.92
Minu moodi	323	21.29	265	13.13
Mõnevõrra minu moodi	291	19.18	429	21.25
Vaid pisut minu moodi	259	17.07	414	20.51
Pole minu moodi	387	25.51	673	33.33
Pole üldse minu moodi	142	9.36	170	8.42
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	45	2.97	8	0.40

Tabel 18. Väite „Tema jaoks on oluline olla ustav oma sõpradele. Ta tahab pühenduda oma lähedastele inimestele.“ jaotus.

Tema jaoks on oluline olla ustav oma sõpradele. Ta tahab pühenduda oma lähedastele inimestele.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	334	22.02	460	22.78
Minu moodi	822	54.19	1145	56.71
Mõnevõrra minu moodi	242	15.95	304	15.06
Vaid pisut minu moodi	60	3.96	70	3.47
Pole minu moodi	16	1.05	26	1.29
Pole üldse minu moodi	2	0.13	5	0.25
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	41	2.70	8	0.40

Tabel 19. Väite „Ta on sügavalt veendunud, et inimesed peaksid loodust hoidma. Looduse eest hoolt kanda on tema jaoks väga oluline.“ jaotus.

Ta on sügavalt veendunud, et inimesed peaksid loodust hoidma. Looduse eest hoolt kanda on tema jaoks väga oluline.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	433	28.54	566	28.03
Minu moodi	701	46.21	915	45.32
Mõnevõrra minu moodi	239	15.75	391	19.37
Vaid pisut minu moodi	84	5.54	96	4.75
Pole minu moodi	23	1.52	40	1.98
Pole üldse minu moodi	1	0.07	2	0.10
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	36	2.37	8	0.40

Tabel 20. Väite „Traditsioonid on tema jaoks olulised. Ta püüab järgida usulisi traditsioone ja kombeid, mis kanduvad peres edasi põlvest põlve.“ jaotus.

Traditsioonid on tema jaoks olulised. Ta püüab järgida usulisi traditsioone ja kombeid, mis kanduvad peres edasi põlvest põlve.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	160	10.55	220	10.90
Minu moodi	480	31.64	595	29.47
Mõnevõrra minu moodi	354	23.34	484	23.97
Vaid pisut minu moodi	216	14.24	339	16.79
Pole minu moodi	192	12.66	294	14.56
Pole üldse minu moodi	63	4.15	81	4.01
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	52	3.43	5	0.25

Tabel 21. Väite „Ta otsib mistahes võimalust, et lõbutseda. Talle on oluline teha asju, mis talle naudingut pakuvad.“ jaotus.

Ta otsib mistahes võimalust, et lõbutseda. Talle on oluline teha asju, mis talle naudingut pakuvad.	2006		2016	
	Sagedus	%	Sagedus	%
Väga minu moodi	76	5.01	89	4.41
Minu moodi	217	14.30	354	17.53
Mõnevõrra minu moodi	306	20.17	444	21.99
Vaid pisut minu moodi	306	20.17	453	22.44
Pole minu moodi	399	26.30	516	25.56
Pole üldse minu moodi	167	11.01	154	7.63
(Keeldus)	.	.	1	0.05
(Ei oska öelda)	46	3.03	8	0.40

LISA 2. Väidete vastuste jaotus klastrite kaupa

Tabel 22. Väite „Talle on oluline tulla välja uudsete ideedega ja olla loov. Talle meeldib teha asju omal, ainulaadsel viisil.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on oluline tulla välja uudsete ideedega ja olla loov. Talle meeldib teha asju omal, ainulaadsel viisil.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	18.47	5.95	3.24	.	21.09	4.51	12.78
Minu moodi	3.85	41.63	26.69	11.02	.	40.03	14.08	30.47
Mõnevõrra minu moodi	.	29.31	34.57	29.16	16.67	28.69	29.92	31.94
Vaid pisut minu moodi	.	8.13	17.68	19.65	.	7.03	20.57	14.00
Pole minu moodi	.	2.46	12.38	23.11	.	3.16	24.64	9.83
Pole üldse minu moodi	.	.	1.93	7.13	.	.	5.72	0.98
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	96.15	.	0.80	6.70	66.67	.	0.55	.

Tabel 23. Väite „Tema jaoks on oluline olla rikas. Ta tahab, et tal oleks palju raha ja kalleid asju.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline olla rikas. Ta tahab, et tal oleks palju raha ja kalleid asju.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	10.84	1.77	0.43	.	6.60	0.55	1.23
Minu moodi	.	31.28	10.93	2.59	.	18.22	2.53	14.00
Mõnevõrra minu moodi	.	29.31	23.63	10.15	16.67	29.84	8.47	19.41
Vaid pisut minu moodi	.	15.52	20.74	15.12	.	22.53	16.94	22.36
Pole minu moodi	3.85	11.08	32.80	46.65	.	18.51	52.26	34.64
Pole üldse minu moodi	3.85	1.97	9.81	20.95	.	4.30	18.92	8.35
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	92.31	.	0.32	4.10	66.67	.	0.33	.

Tabel 24. Väite „Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Ta peab oluliseks, et kõiki inimesi maailmas koheldaks kui võrdseid. Tema arvates peaksid kõikidel inimestel olema elus võrdsed võimalused.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	3.85	19.70	15.59	9.07	.	14.06	6.16	21.87
Minu moodi	.	45.32	49.20	36.50	.	38.02	37.73	51.11
Mõnevõrra minu moodi	.	25.37	21.70	24.41	.	28.12	32.23	19.66
Vaid pisut minu moodi	3.85	5.67	6.27	10.58	.	10.90	9.57	5.90
Pole minu moodi	.	3.20	6.27	12.74	.	7.89	11.77	1.23
Pole üldse minu moodi	.	0.49	0.48	2.59	.	1.00	2.09	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	92.31	0.25	0.48	4.10	83.33	.	0.44	.

Tabel 25. Väite „Tema jaoks on väga oluline näidata teistele oma oskusi ja võimeid. Ta tahab, et inimesed imetleksid seda, mida ta teeb.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on väga oluline näidata teistele oma oskusi ja võimeid. Ta tahab, et inimesed imetleksid seda, mida ta teeb.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	13.05	3.38	0.43	.	8.18	1.43	4.67
Minu moodi	.	40.39	21.54	3.67	.	25.82	8.36	17.44
Mõnevõrra minu moodi	3.85	31.53	27.01	15.33	.	32.42	15.51	28.26
Vaid pisut minu moodi	.	9.85	19.45	15.33	.	18.08	18.48	21.62
Pole minu moodi	.	4.43	22.99	48.16	.	13.77	44.77	24.57
Pole üldse minu moodi	.	0.74	5.14	12.53	16.67	1.72	10.67	3.44
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	96.15	.	0.48	4.54	66.67	.	0.77	.

Tabel 26. Väite „Talle on oluline elada turvalises ümbruses. Ta väldib kõike, mis võiks teda ohustada.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on oluline elada turvalises ümbruses. Ta väldib kõike, mis võiks teda ohustada.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	19.70	18.01	11.88	.	15.49	12.65	36.86
Minu moodi	3.85	44.33	51.77	38.23	16.67	39.17	50.06	46.44
Mõnevõrra minu moodi	.	19.21	19.45	24.62	.	26.54	20.90	10.32
Vaid pisut minu moodi	3.85	8.13	7.88	9.72	.	10.04	10.01	2.70
Pole minu moodi	.	7.14	2.57	10.37	.	7.75	5.28	3.19
Pole üldse minu moodi	.	0.99	.	2.38	.	1.00	0.99	0.49
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	92.31	0.49	0.32	2.81	66.67	.	0.11	.

Tabel 27. Väite „Talle meeldivad üllatused ja ta otsib alati uusi tegevusi. Tema arvates on oluline tegeleda elu jooksul paljude erinevate asjadega.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle meeldivad üllatused ja ta otsib alati uusi tegevusi. Tema arvates on oluline tegeleda elu jooksul paljude erinevate asjadega.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	18.97	7.56	3.24	.	19.51	2.31	9.83
Minu moodi	.	48.28	24.60	12.10	.	39.60	12.21	29.24
Mõnevõrra minu moodi	.	24.63	28.62	20.30	.	27.55	22.00	31.45
Vaid pisut minu moodi	.	6.16	19.77	20.30	.	9.18	26.84	16.46
Pole minu moodi	.	1.72	18.17	30.67	.	4.02	31.24	11.55
Pole üldse minu moodi	.	.	0.96	8.21	.	0.14	5.06	1.47
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	0.25	0.32	5.18	83.33	.	0.33	.

Tabel 28. Väite „Ta usub, et inimesed peaksid tegema seda, mida neil kästakse. Ta arvab, et inimesed peaksid reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei jälgi.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Ta usub, et inimesed peaksid tegema seda, mida neil kästakse. Ta arvab, et inimesed peaksid reeglitest kinni pidama ka siis, kui keegi neid ei jälgi.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	9.11	6.91	2.38	.	4.16	3.30	10.57
Minu moodi	.	29.06	36.50	24.41	.	15.06	21.45	46.44
Mõnevõrra minu moodi	.	28.08	23.63	19.65	.	25.54	25.08	23.83
Vaid pisut minu moodi	.	17.49	18.33	14.04	.	21.95	18.37	9.09
Pole minu moodi	.	12.32	13.02	24.62	.	24.68	26.18	8.11
Pole üldse minu moodi	.	3.69	1.29	7.13	.	8.46	5.17	1.97
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	0.25	0.32	7.78	83.33	0.14	0.44	.

Tabel 29. Väite „Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline ära kuulata endast erinevate inimeste arvamusi. Isegi kui ta nende inimestega nõus ei ole, tahab ta nendest siiski aru saada.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	13.05	13.50	9.07	.	15.93	8.03	25.80
Minu moodi	.	50.74	52.57	39.96	.	45.34	46.53	55.04
Mõnevõrra minu moodi	.	25.12	22.51	28.94	16.67	25.97	28.49	14.00
Vaid pisut minu moodi	.	7.88	7.40	10.80	.	9.04	11.11	3.69
Pole minu moodi	.	2.71	3.86	4.32	.	3.30	4.84	1.23
Pole üldse minu moodi	.	0.49	0.16	2.16	.	0.43	0.66	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	.	4.75	66.67	.	0.33	.

Tabel 30. Väite „Tema jaoks on oluline olla tagasihoidlik ja vähenõudlik. Ta püüab endale mitte tähelepanu tõmmata.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline olla tagasihoidlik ja vähenõudlik. Ta püüab endale mitte tähelepanu tõmmata.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	3.85	6.40	12.38	12.53	.	4.45	11.11	24.32
Minu moodi	.	22.91	45.18	40.82	.	17.50	44.44	49.63
Mõnevõrra minu moodi	.	29.80	22.83	23.97	.	26.83	22.77	22.11
Vaid pisut minu moodi	.	18.72	13.34	9.94	.	21.09	12.98	3.69
Pole minu moodi	.	17.24	5.47	7.56	.	24.68	8.03	.
Pole üldse minu moodi	.	4.19	0.80	2.38	.	5.45	0.66	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	96.15	0.74	.	2.81	83.33	.	.	.

Tabel 31. Väite „Talle on oluline mõnusalt aega veeta. Talle meeldib endale midagi erilist lubada.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on oluline mõnusalt aega veeta. Talle meeldib endale midagi erilist lubada.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	20.69	8.36	1.94	.	20.37	3.52	14.00
Minu moodi	.	51.23	36.66	19.65	.	48.35	24.09	43.49
Mõnevõrra minu moodi	.	20.44	27.17	25.49	.	24.39	26.51	27.03
Vaid pisut minu moodi	.	6.16	16.88	16.85	.	5.88	21.01	8.85
Pole minu moodi	.	1.48	9.49	25.27	.	0.86	21.78	5.90
Pole üldse minu moodi	.	.	1.13	8.42	.	0.14	2.53	0.74
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.32	2.38	83.33	.	0.55	.

Tabel 32. Väite „Tema jaoks on oluline ise oma tegevuste üle otsustada. Talle meeldib olla vaba ja teistest mitte sõltuda.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline ise oma tegevuste üle otsustada. Talle meeldib olla vaba ja teistest mitte sõltuda.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	29.56	20.58	14.04	.	34.00	14.19	28.50
Minu moodi	.	52.71	53.86	38.44	.	45.19	41.69	48.65
Mõnevõrra minu moodi	.	14.04	19.94	24.84	.	16.64	22.55	18.18
Vaid pisut minu moodi	.	2.71	4.34	12.74	.	3.01	13.97	2.95
Pole minu moodi	.	0.99	1.29	6.48	.	1.15	6.38	1.47
Pole üldse minu moodi	.	.	.	1.08	.	.	0.99	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	.	2.38	83.33	.	0.22	.

Tabel 33. Väite „Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on väga oluline aidata inimesi enda ümber. Ta tahab hoolt kanda nende heaolu eest.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	10.59	10.93	6.26	.	15.35	9.35	25.31
Minu moodi	.	36.45	47.11	33.05	.	44.33	41.47	49.39
Mõnevõrra minu moodi	.	40.39	29.74	34.77	.	28.55	30.80	18.92
Vaid pisut minu moodi	.	9.85	9.49	17.06	.	8.46	12.65	5.16
Pole minu moodi	.	2.71	2.09	4.32	.	3.01	4.84	1.23
Pole üldse minu moodi	.	.	0.16	0.43	.	0.29	0.44	.
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.48	4.10	83.33	.	0.44	.

Tabel 34. Väite „Talle on tähtis olla väga edukas. Ta loodab, et inimesed tunnustavad tema saavutusi.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on tähtis olla väga edukas. Ta loodab, et inimesed tunnustavad tema saavutusi.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	17.98	4.66	0.65	.	12.20	0.66	5.16
Minu moodi	.	47.78	28.62	8.21	.	33.57	5.83	27.76
Mõnevõrra minu moodi	.	24.63	34.24	18.14	.	33.00	18.37	31.20
Vaid pisut minu moodi	.	6.65	18.17	22.89	.	14.20	26.07	17.69
Pole minu moodi	.	2.22	12.06	36.29	.	6.60	39.49	16.46
Pole üldse minu moodi	.	0.74	1.77	8.42	.	0.43	8.69	1.72
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.48	5.40	83.33	.	0.88	.

Tabel 35. Väite „Talle on oluline, et valitsus tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul. Ta tahab, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on oluline, et valitsus tagab tema turvalisuse kõikide ohtude puhul. Ta tahab, et riik oleks tugev ja suudaks kaitsta oma kodanikke.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	25.86	24.92	13.82	.	19.66	11.66	33.66
Minu moodi	.	47.04	52.41	40.39	16.67	40.75	42.68	48.65
Mõnevõrra minu moodi	.	16.01	16.08	16.20	.	23.39	21.67	12.53
Vaid pisut minu moodi	.	6.40	5.14	12.10	.	10.04	10.45	2.95
Pole minu moodi	.	3.20	1.45	9.07	.	5.31	10.67	1.97
Pole üldse minu moodi	.	0.99	.	1.51	.	0.86	1.98	0.25
(Keeldus)	16.67	.	0.11	.
(Ei oska öelda)	100.00	0.49	.	6.91	66.67	.	0.77	.

Tabel 36. Väite „Ta otsib seiklusi ja talle meeldib riskeerida. Ta tahab elada põnevat elu.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Ta otsib seiklusi ja talle meeldib riskeerida. Ta tahab elada põnevat elu.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	12.07	2.89	0.65	.	10.62	0.66	1.97
Minu moodi	.	27.34	6.11	4.32	.	26.83	2.86	7.13
Mõnevõrra minu moodi	.	35.71	13.34	7.99	.	33.14	7.26	15.72
Vaid pisut minu moodi	.	14.78	21.54	10.80	.	17.22	17.71	22.36
Pole minu moodi	.	8.62	43.25	43.20	16.67	11.33	50.50	37.59
Pole üldse minu moodi	.	1.48	12.06	30.02	.	0.86	20.68	15.23
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.80	3.02	66.67	.	0.33	.

Tabel 37. Väite „Tema jaoks on oluline alati korralikult (kombekalt) käituda. Ta püüab vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline alati korralikult (kombekalt) käituda. Ta püüab vältida tegevusi, mida teised võiksid pidada sobimatuks.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	11.33	12.38	10.58	.	8.75	6.82	25.06
Minu moodi	.	34.98	48.71	31.32	.	31.71	43.56	56.51
Mõnevõrra minu moodi	.	34.48	24.76	22.46	.	29.70	27.50	12.78
Vaid pisut minu moodi	.	11.08	10.61	15.55	.	17.07	12.65	3.93
Pole minu moodi	.	6.65	3.22	12.74	.	11.19	8.25	1.72
Pole üldse minu moodi	.	1.48	0.16	3.02	.	1.58	0.99	.
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.16	4.32	83.33	.	0.22	.

Tabel 38. Väite „Talle on oluline, et teised inimesed kuuletuksid talle. Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Talle on oluline, et teised inimesed kuuletuksid talle. Ta tahab, et inimesed teeksid seda, mida ta neile ütleb.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	11.08	3.54	0.65	.	4.59	0.55	5.41
Minu moodi	.	33.50	23.63	8.64	.	17.93	6.38	20.15
Mõnevõrra minu moodi	.	26.60	22.03	9.94	.	28.26	14.74	24.08
Vaid pisut minu moodi	.	15.76	18.97	16.63	.	21.38	22.33	15.23
Pole minu moodi	.	12.07	24.60	39.96	.	23.10	44.22	27.03
Pole üldse minu moodi	.	0.99	6.91	20.52	.	4.73	11.44	8.11
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.32	3.67	83.33	.	0.33	.

Tabel 39. Väite „Tema jaoks on oluline olla ustav oma sõpradele. Ta tahab pühenduda oma lähedastele inimestele.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Tema jaoks on oluline olla ustav oma sõpradele. Ta tahab pühenduda oma lähedastele inimestele.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	29.06	23.15	15.55	.	28.26	14.30	32.68
Minu moodi	.	52.96	57.40	54.00	.	55.67	57.76	57.00
Mõnevõrra minu moodi	.	14.04	14.79	20.09	.	13.77	19.58	7.37
Vaid pisut minu moodi	.	2.46	3.38	6.26	.	1.87	5.39	1.97
Pole minu moodi	.	1.48	0.96	0.86	.	0.43	2.20	0.74
Pole üldse minu moodi	.	.	0.16	0.22	.	.	0.44	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.16	3.02	83.33	.	0.33	.

Tabel 40. Väite „Ta on sügavalt veendunud, et inimesed peaksid loodust hoidma. Looduse eest hoolt kanda on tema jaoks väga oluline.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Ta on sügavalt veendunud, et inimesed peaksid loodust hoidma. Looduse eest hoolt kanda on tema jaoks väga oluline.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	28.82	32.80	24.19	.	27.40	21.89	43.24
Minu moodi	.	39.90	50.64	48.38	.	41.61	48.29	45.70
Mõnevõrra minu moodi	.	21.92	12.22	15.98	.	22.24	21.78	9.34
Vaid pisut minu moodi	.	6.90	4.18	6.48	.	7.03	4.73	0.98
Pole minu moodi	.	2.46	0.16	2.59	.	1.58	2.86	0.74
Pole üldse minu moodi	.	.	.	0.22	.	0.14	0.11	.
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	.	2.16	83.33	.	0.33	.

Tabel 41. Väite „Traditsioonid on tema jaoks olulised. Ta püüab järgida usulisi traditsioone ja kombeid, mis kanduvad peres edasi põlvest põlve.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Traditsioonid on tema jaoks olulised. Ta püüab järgida usulisi traditsioone ja kombeid, mis kanduvad peres edasi põlvest põlve.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	13.30	10.93	8.21	.	8.18	6.82	24.82
Minu moodi	.	27.34	41.32	24.19	16.67	22.38	27.83	45.45
Mõnevõrra minu moodi	.	26.85	23.15	21.81	.	25.54	25.08	19.16
Vaid pisut minu moodi	.	15.76	13.67	14.47	.	18.36	20.13	6.88
Pole minu moodi	.	13.30	7.88	19.22	.	19.08	16.17	3.44
Pole üldse minu moodi	.	3.45	2.09	7.78	.	6.46	3.85	0.25
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	100.00	.	0.96	4.32	66.67	.	0.11	.

Tabel 42. Väite „Ta otsib mistahes võimalust, et lõbutseda. Talle on oluline teha asju, mis talle naudingut pakuvad.“ jaotus klastrite kaupa protsentides.

Ta otsib mistahes võimalust, et lõbutseda. Talle on oluline teha asju, mis talle naudingut pakuvad.	2006				2016			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Väga minu moodi	.	12.32	3.38	1.08	.	8.90	0.99	4.42
Minu moodi	.	29.31	11.58	5.62	.	30.56	8.03	16.71
Mõnevõrra minu moodi	.	33.50	18.65	11.66	.	31.56	13.42	25.06
Vaid pisut minu moodi	3.85	15.27	26.53	16.85	.	19.37	25.41	21.38
Pole minu moodi	.	9.11	29.58	38.44	.	8.46	38.50	26.29
Pole üldse minu moodi	.	0.49	10.13	22.03	.	1.15	13.31	6.14
(Keeldus)	16.67	.	.	.
(Ei oska öelda)	96.15	.	0.16	4.32	83.33	.	0.33	.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Teele Viliberg,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eestis elavate inimeste väärtushinnangud“, mille juhendaja on Mare Vähi, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi Dspace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Teele Viliberg
08.05.2019